

IOANNIS LVDOVICI
VIVIS VALENTINI,
AD VERAM SA-
PIENTIAM INTRO-
DUCTIO.

EIVSDEM SATELLITIVM
ANIMI, SIVE SYMBOLA,
*Principum institutioni potissi-
mum destinata.*

ADIECIMVS ISOCRATIS
ORATIONEM AD NICOCLEM,
per Ottomarum Lusciniũ e Græco in
sermone[m] Latinum traductam.

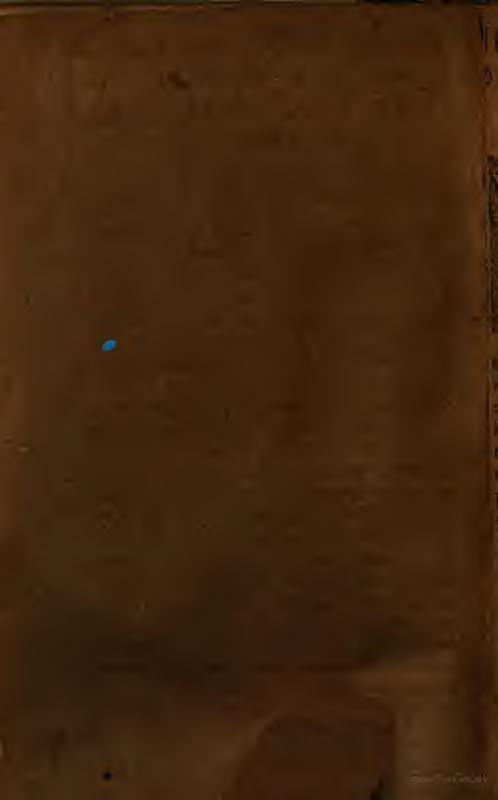

15

99.

L I P S I A E,
Impenſis Veigelianis.

PRIVILEGIUM ELECTORIS.

IOANNIS LV.
DOVICI VIVIS VA-
LENTINI AD SAPIEN-
tiam introductio.

ERA SAPIEN-
tia est, de rebus in-
corruptè iudicare, vt
talem vnquamque
existimemus, qualis
ipsa est, ne vilia secte-
mur tanquam precio-
sa, aut preciosa tan-
quam vilia reijci-

amus, ne vituperemus laudanda, ne laudemus
vituperanda.

1. Illic enim error omnis in hominum menti-
bus ac vitium oritur, nihilq; est in humana vita
enitabilius, quàm deprauatio illa iudiciorum,
cum rebus non suum precium vedatur.

2. Quocirca perniciose sunt vulgi opiniones,
quæ stultissimè de rebus iudicant.

3. Magnus erroris magister, populus.

4. Nec illud magis laborandum est, quàm vt
sapientiæ studiosum à populari sensu abduca-
mus, & iudicemus.

5. Primum omnium suspecta illi sint, quæ inq;
multitudo magno consensu approbat: nisi ad il-
lud normam reuocarit, qui singula virtute
pessuntur.

7. Assuescat unusquisq; iam tum à puero veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adoleſcant.
8. Et ea cupiat quæ recta ſint, fugiat quæ praua: vt affueſcætio hæc bene agere vertat ei prope in naturam, vt non poſſit, niſi coactus & reſiſtens ad male agendum pertrahi.
9. Eligenda eſt optimæ vitæ ratio: hanc conſuetudo iucundiſſimam reddet.
10. Tota reliqua vita ex hac puerili educatione pendet.
11. Ergo in curriculo ſapientiæ primus gradus eſt ille, veteribus celebratiſſimus, Scipſum noſſe.

D I V I S I O R E R V M.

12.

HO M O ex corpore conſtat & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus beſtiarum ſimile.

13. Animum diuinitus datum, angelis & Deo ſimilem, unde cenſetur homo, & qui ſolus merito eſſet homo appellandus, vt maximis viris placuit.
14. In corpore ſua ſorma, ſanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contrariæ, defurmitas, morbus, mutilatio, imbec-

imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

14. In animo eruditio, & virtus: & contraria, ruditas, viciū.

15. Extra hominem sunt, diuitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vilitas, dedecus, obscuritas, odium.

R E R V M N A T V R A E

A C P R E C I A.

17.

R E G I N A & princeps rerum omnium prestantissima est virtus, cui reliqua omnia si suo velint officio defungi, ancillari oportet.

18. Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines, voluntatemq; beneficiendi.

19. Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

20. Nec qui primum hæc nuncupauere bona, sic de illis senserunt, vt nunc vulgus, quod veros illos ac naturales significatus corrumpit, vnde & earum æstimationes mutatae sunt.

21. Sic enim sunt intelligenda hæc, quatenus censentur bona. Diuitiæ sunt non gemmæ, aut metalli, non magnifica ædificia, vel supellex instruita, sed non ista carere, quæ sunt ad tuendam vitam necessaria.

22. Gloria, bene audire de virtute.
23. Honor, veneratio ob virtutem.
24. Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.
25. Potentia & rerum, habere multas, quibus probè ac rectè consulat.
26. Nobilitas, excellentia actionum esse cognitam, vel a bonis progenerum similem pariterum se probere.
27. Generositas est ad virtutem à natura optimè compositum.
28. Honorati, talis habitudo corporis, ut valeat moueri.
29. Species, lineamenta corporis, quæ animam formosum ostendant.
30. Viri & valui, ut exercitui virtutis afficiat, ne facile deferat.
31. Voluptas, delicatior pura, soluta, & diuturna, qualis capitur ex v. solis, quæ ad animum pertinent.
32. Si quis hanc aliter, ut à populo videtur intelligatur, discutat ac expendat, reperiet ineptam, vanam, nesciam esse.
33. Primum, æterna beatitudo vel ad corpus referuntur, vel ad animum, vel diuina ad totandam vitam, bonum ad iudicium virtutis.
34. Corpus ipsum nihil aliud est, quam agnoscitur, vel manipulum animi, cui & natura & ratio & Deus ipse iubens subiectum esse.

et breuium sentienti, mortale immortali ac di-
uino.

35. Porro in ipso animo eruditio in hoc para-
tur, ut cognitum viciū facilius fugiamus, co-
gnitam virtutem facilius persequamur, teneamusque alioqui supervacanea est.

36. Quid aliud est vita, quam peregrinatio
quedam, tot undiq; casibus obiecta & petita?
cui nulla hora non imminet finis, qui potest levis-
simis de causis accidere.

37. Quare stultissimum est, cupiditate tam in-
certo vita factum aliquid aut prauum a-
gere.

38. Et quemadmodum in via, sic in vita, quod
pauca expeditior & paucioribus sarcinis implica-
tum, hoc lenius & securius iter facit.

39. Tanta natura humani corporis ita constitu-
ta est, ut paucissimis egeat, ut si quid animad-
uertat, hand dubie infamia damnet eos, qui
tamen anxie congerunt, quum sit tam paucis
opere.

40. Diuitem namque & possessores, & vesti-
menta in usum tantum parantur, quum non ad-
iuvant tantum opes, sed opprimunt, ut nautam
longitudo negotii.

41. Dicit autem si quis vitare, à ceteris differi,
nisi quod angit magna eius custodia, & efficit,
ut dum hinc vel illic, et negligat, quia maxime
sunt hominum curanda.

42. Est enim pecunia idolorum seruus, etiam
ei reliqua possibilia sunt, nempe pietas & san-
ctum.

43. Ut transiamus, quot insidie diuinitati tendun-
tur, quot & quādiu variis casibus perant, in
quā multa vicia deprehenduntur?

44. Cuius vestimenta quid aliud sunt, quā
superbiae instrumenta?

45. Utile indumentum et cetera sua necessaria,
preclusa luxuriae, elegans vestis: suborta est
in vestitu contentio, hae multa docui superua-
canae & damnosae, dum etiam homines ex eo,
quod infirmitatem nostram arguit, dantem inca-
prant.

46. Ita diuitiarum pars maxima, adificia,
supellex numero et opulenta, gemmae, aurum,
argentum, utramque omne genus spe-
ctantium oculis & comparantur & expen-
duntur, non possidentium vtilitas.

47. Iam nobilitas quid est aliud, quā nesci-
entis fors & opinio, a populi stultitia inducitur?
ut quā saepenumero latrociniis quatur?

48. Vera & solida nobilitas a virtute nasci-
tur: statumque est, gloriari se parentum balu-
se lucrum, quousque ipse malus, & turpissimus
inducatur, suae palestrae generis.

49. Sed certe omnes ex eisdem constanter ele-
mentis, & idem omnium pars dicitur.

50. Ignobilitatem contemnere, hoc est, Deum nascendi autorem tacite reprehendere.

51. Potentia quid est aliud, quàm speciosa molestia? in qua si quis sciret, quæ sollicitudines, quæ anxietates insint, quâ tum malorum mare, nemo esset ad ambitiosus, qui non eam fugeret, ut gravem miseriam.

52. Quantum est odium, si regas malos? quanto maius, si malus ipse?

53. Honor si ex virtute non oritur, prauus est: si ex virtute, hoc præstat virtus, ut is negligatur: aliter vero non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non optari.

54. Dignitates, quis potest sic appellare, cum indignissimis quoque hominibus contingant, nempe si aude, ambitione, præmijs, pessimis artibus quasita?

55. Et gloria, est ne aliud, quàm (ut ille dixit) aurum vana inflatio?

56. Ex qua, ut honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sinit, & incerte, vana, iniqua, momentanea sunt, similis parvitas suæ multitudinis, quæ eodem die eundem hominem & commendat atque euehit summè, & superat ac deprimat extremè.

57. Quid dicam nasci ex his rebus partim desiderandis, partim stultis, partim sceleratis, sicut ludo pile, profusione patrimonij in commessa-

hunc, scilicet, nullo, & bello potissimum, non
est, impunito latrocinio, quo magis vulgi devec-
tiam agnoscat?

58. Recedat in se unusquisque, ac suble-
vet, minuet, quam parum ad se attingat ex fo-
ma, universibus, generationibus, bonare populi, ac
quibus gloriatur.

59. Quid in somno, quid in solitudine inter
supremum regem interest, & infimum regium?
Atque Denique unusquisque sic sentiat nihil in se,
honoris, potentiam, dignitatem, & praece hūmi-
lium persuasionem, quam simulat animi suorum
etiam, nata & relicta esse, & in Christianis
homines verba, namque solam, quod iustitia
trabatur asperit boni regis sui.

60. In corpore ipso quid est forma? nempe ex-
tremis bene colorata, si uariis eorum perfici-
tibus vel in corpore speciosissimo remanere
possint?

61. Transiō & corporis decore quid in-
uocat, si uisus in animi, & si uisus & animi illa
dare: in hospitio palatio hospes deservit?

62. Robur quorsum perimit in homine, cum
vel maxime & homines nigro, non viribus nei-
mum gerantur, sed ingenio?

63. Nec uires, quantumque augentur,
maiores erant, prout tamen & deperit, & tunc
ut illis, ingenio, ut illis super eorum.

64. Transiō, quod forma, uires, agilitas, &
cetera

ceteræ corporis dotes, ut flosculi celeriter mar-
cescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel vna fe-
licissima validissimum quandoq; hominem concu-
rit, & summum decorem tollit.

66. Ut nihil accidat, certe necesse est illa o-
mnia cum ætate flaccescere, ac decidere.

67. Nemo ergo potest externa iure sua dice-
re, quæ tam facile ad alios transeunt: nec cor-
pora, quæ tam citò auolant.

68. Quid? quod hæc, quæ multi admirantur,
magnorum viciorum sunt causæ: velut insolentia,
arrogantia, socordia, ferocitatis, liuoris,
emulationis, simultatum, rixarum, bellorum,
causa, stragis, cladis.

69. Delectatio corporis, ut corpus ipsum, vi-
lissimum & vana est, quæ sapientia, ac clementius
et diutius pecora, quàm homines perfruantur.

70. Ex hac causa uirtutis plerique ad corporis re-
dundant, & ad rem familiarem per magna
decunt: tum ad animum recte penitentia, &
beluendo ingenij, quod deliciis corporis exte-
nuatur, ac frangitur: Denique omnium virtutum
omnium.

71. Nec apertè sibi licet: nam et dedecus
gurguliosem nostræ humanitatis nequam per-
ditur est, quæ eos crudele apud arbitros ca-
pet: paruat enim ignominiam, uixco tene-
bras et latebras querunt.

72. Quid? quod sint fugacissima, & momen-

tanea, nec retineri illa vi possunt, nec unquam
veniunt pura. cuiusmodi amaritudinis experies?

73. Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum
malum putato, non paupertatem, aut ignobili-
tatem, aut carcerem, aut nuditatem, ymmo-
niam, deformitatem corporis, morbos, imbecil-
litatem: sed vicia, & haec proxima, infirmitatem,
stuporem, dementiam.

74. Magnum bonum credito bonum contra-
ria, virtutem, & quae huius sunt fructus, peri-
tiam, acumen ingenij, sanitatem mentis.

75. Reliqua vel externa, vel corporis, si ha-
beres, proderunt tibi ad virtutem velata habere
ad vicia. Si non habes, cave ne quaeque, vel con-
tinuo dispendio virtutis.

76. Prolixius quodlibet est, pietas cum sufficien-
tia. Fama, cunctis oculis agendum est, ut vide-
aris, calseruanda tamen est integritas, quod in-
terdum ex iura a multis non recipimus subiectis,
sed praecipue in exemplum ceterorum.

77. Unde praecipuum illud sapientum & san-
ctorum virorum: nec malum faciendum, nec
eius simile.

78. Quid si hoc assequi non possimus, con-
scientia debemus esse contenti: & cum tam de-
praui sint hominum sensus, ut quae sunt opti-
ma, putent esse infestissima: tunc laborandum
erit, ut interna & externa soli Deo appro-
bentur, idque abunde nobis sufficiat.

79. Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortuna, licebit in bonum vertere, si patienter seras: Et tanto sis ad virtutem promptior, quo minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80. Sæpe numero ex damnis corporis vel exterroribus magna sunt accessiones virtutibus nata.

DE CORPORE

81.

ET quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum, maximasq; opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est, Et continentium corpo.

82. Sic curandum tamen, vt se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium: nec sibi nasci, aut viuere, sed alteri.

83. Quo curatius est corpus, hoc animus neglectior.

84. Quo mollius habetur corpus, hoc acius menti reluctatur: Et vt equus delicatè pallus, salutem excurit.

85. Grauis sarcina corporis animum elidit, acumen ingenij sagina corporis aut indulgentia reuoluitur.

86. Cibi, somni, exercitationes, tota corporis curatio ad salutatem referenda est, non ad volu-

voluptatem, ut animo promptè inserviat, nec ferocia cultus infulescat, nec virtutem inopia decidat.

87. Nihil est, quod equè & viguerat, et alie debilitet, & solus ac nervus corporis infirmitat, ut voluptas: quippe virtuti omnes & corporis & mentis opere & lebore vesentatur, sed & multarum voluptatum languescunt.

88. Atundicus corporis & multum citra delicias aut morositate, ad valetudinem & ingenium confort.

89. Adhuc subinde manus & faciem frigida, & egergetur mundo lintulo.

90. Reprehensio crebra per partes, que sordibus & tectamentis ad cultum corporis meatus prebent.

91. He sunt, caput, aures, oculi, nares, dexterae, & iudenda.

92. Pedes nudati & calia fenestrent.

93. Arceatur frigus carnis ab aliis partibus, ut vel maxime à cernit.

94. Ne statim eda à quiete, nec ante prandium, nisi tenaxer.

95. Tentaculum enim sedande stomacho, aut refrigerando dant corpori, non satietati.

96. Idem tres aut quatuor potus iuvet sufficere, sine potione, aut certe exiguas, atq; in tenui salutare hoc non minus ingenio, quam corpori.

97. In prandio & cena assuesce non vesci, nisi

98. Si ex vno obsonij genere, eodem simplicissimo,
 & quantum per facultates licebit, saluberrimo,
 quamuis multa mensæ inferantur, & si tua sit
 recens, noli admittere.

99. Varietas ciborum homini pestilens, pesti-
 lentior condimentorum.

100. Munda & pura parsimonia, temperatis
 & castis animis congruens, conservatrix rei fa-
 miliaris: & quæ sola efficit, ut multis indigere
 nolite, videamur, nec suscipiamus pessima faci-
 lita quæstus gratia, quæ gula morem geramus
 irritatæ vel luxu, vel lauticijs, vel delicatis ni-
 mium & exquisitis cibis.

101. Tum præstat, ut quæ assunt non modo
 nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus im-
 petiri.

102. Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui
 post exauratam multitudinem, reliqua appetere
 panem & piscium non est passus.

103. Natura necessaria docuit, quæ sunt par-
 ta, & parabilia. Stultitia superflua excogita-
 vit, quæ sunt infinita & difficilia.

104. Naturæ si des necessaria, delectatur &
 corroboratur, ut quædam proprijs, si superflua, de-
 liberatur, & affligitur, tamquam aliena.

105. Stultitiam necessaria non expleat: su-
 perflua quam obruant, non satiant.

106. Totus erit, vel naturalis ille uniuersis
 animalibus in communem a Deo paratus, puta

INTRODUCTIO

& liquida aqua, vel tenuissima ceruisia, vel
vinum bene dilutum.

106. Nihil est, quod innocuum corporibus ma-
gis officiat, quam calidus cibus, aut potus: in-
cendit enim & trit curam viscera, agunt in
libidinem & temeritatem praecipites.

107. A cœna nihil aut si id admonet sibi
sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut
perpusillum tenuis potumcula.

108. Inter eam potionem & quietem interpo-
ne cum minimum horæ dimidium.

109. Leuaturus animum, fac cogites, quare
longum tempus datum sit vitæ hominum: et
ibi non oportere multum descendere ad lusus, ad
commestationes, ad puerilitates, ad ineptias.

110. Breue spatium esse vitæ nostræ, etiam si
totum bona menti impenderetur.

111. Non esse nos à Deo creatos ad lulum, aut
ad nugam, sed ad ierā, ad moderationem, mo-
destiam, temperantiam, religionem, omne genus
virtutis & laudis.

112. Morbos corporis morbis animi ut cura-
ueris.

113. Exercitationes corporis non erunt in-
modicae, ceterum aptanda rationi valetudinis,
in quâ sequenda erunt medicorum consiliorum
consilia.

114. Sic tamen ne quid habeant turpe, im-
modestum, obscenum, flagitiosum: et in requi-
siant.

similibus & reflectionibus animi adsit aliqua memoria virtutis.

166. Absit arrogantia, contentio, rixa, invidia, cupiditas. Quia enim convenit cruciari animum, dum delectare studeas? non aliter quàm si vel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.

167. Summus sciendus est tanquam medicina quaedam curando corpori, tantummodo quantum sufficit: immodicus enim reddit corpori redundantia noxijs humoribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.

168. Nec est exultandum vite id tempus, quod somno impenditur: vita enim vigilia est.

D E A N I M O.

169.

IN animo duæ sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio vivit, ac valet: hæc pars superior appellatur, & proprio nomine, mens quæ hominibus sitans, quæ Deo similes, quæ cæteris animalibus præstantior.

170. Est altera ex coniunctione corporis bruta, fera, atrox, bestia quàm homini similior, in qua sunt motus illi, qui siue affectus siue perturbationes dominantur, Græcè πάθος, arrogantia, invidentia, malevolentia, ira, metus.

B

maior

maior cupiditate stultitiaque. Partis fortis
nominatur etiam animus, qui nihil à beluis dif-
ferens, et quare lunissimum discernimus à tem-
perata morbum et perturbationem omnem po-
tita.

120. Hic est natus, utrumque sapientia regat
omnia, partem boni cetera, quae voluntas
in homine vera corporis natura, et animi recti-
tudo Deo: si quid in hac etiam crediderit, peccat.

121. Ergo peccatum est, si hominem perturbati-
ones illas immutari, iuvare, ac trahere ad se
et ad ditionem totius hominis preta et con-
tempta mente mentem etiam et illa Dei lege, a-
nimo et corpori servare.

DE ERVDITIONE.

122.

Ideoque mentis recta et recte intelligendi, et sin-
gula expendat, sitque, quid facit bonum suum,
quid fecerit, et ut volendi summa, et imperio
divini, nihil sit in animo, quod non pariat, si illa
contendat, regulare decidat sua.

123. Ingentem multis artibus, et in vitiis,
et diuinis excolitur, et acuitur. Galtum, et quae
magis et volentibus ceterum vitiis, quo ex-
celsus, sagulum, et vitiis, et primum, et vitiis,
postquam voluntatem daret, quid sapientiam
bonam

bonum, quod vitandū malum.

124. Igitur fugienda artes ille, quæ tam vir-
tute pugnant, quales sunt divinatoriæ omnes,
quæ à Græcis magicæ dicuntur, et chiroman-
tia, pyromantia, necromantia, hydromantia, et-
iam astrologia, in quibus est plurimum evicia-
bilis vanitatis, et cogitate ab impostore diſſo-
luto.

125. Tractantque & profitentur id, quod sibi
vni Deus reservavit, futurarum & abstrusa-
rum perſcrutatio.

126. Nec inquirendum in Dei maiestatem &
arcania, à cogitatione nostra procul reſcit, &
quibus Deus hominem arcuit.

127. Qui ſcrutatur maiestatem, opprimetur
à gloria.

128. Et Paulus iubet nos non plus ſapere,
quàm oporteat, ſed ſapere ad moderationem.
Fabræ quoque Luvionatæ inquit: Meliora te
ne quaſieris, et fortiora te ne ſcrutatus fueris:
ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper,
& in pluribus operibus eius ne fueris in-
ſoſus.

129. Et arcuit illa quæ vidit, neque licere ho-
mini eloqui.

130. Vitanda ars omnis à Diabolo tractata,
ex quibus velut Dei hoſtilibus nullum debet au-
diſſe commercium.

131. Nec expedit vel Philoſophorum, vel

hæreticorum opinionēs, pietati nostræ contrariās cognoscere, ne quem scrupulum subtilis artifex Diabolus in animos nostros inieciat, qui nos nimium torqueat, etiam abducatur in exitum.

132. Non accingendi auctores spurii, ne quid sordium animo ex contagio adherat.

133. Corrumponi bonos mores colloquutiones male.

134. Reliqua eruditio munda est, & frugifera, referatur modo ad suum scopum, virtutem, hoc est, recte agere.

135. Est divina eruditio à Deo tradita, in qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapientiæ reconditi, hæc est vera mentium lux, reliqua omnia ad hanc collata, densissimæ sunt tenebræ, & vires hominum ludicræ & puerilæ.

136. Legitur tamen et in hoc, quo tanquam ex cōparatione fulgentior apparet nostra lux.

137. Tam res illustriantur hominum aduersus eos manant, qui illam parant, acquiescent, & viciosi oculi auerſantur (sola splendorem).

138. Ad eos quoniam commoneſcendos, qui in multis gentibus tanta præstantie fuerint virtutis, quantum esse conuenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, qui ex luce piceat, quem profiretur, magna est imposita necessitas bene tueri.

139. Supplicata quoque precoriam et vim,

et prudentiam vitæ communis, quibus nonnulli
interdum indigemus.

140. Tribus velut instrumentis fabricamur
eruditionem, ingenio, memoria, cura.

141. Ingenium exercitatione acuitur.

142. Memoria excolendo augetur.

143. Utrunque enervant deliciae, bona vale-
tudo confirmat, oia & diuturnæ remissiones
profligant, excitamenta ad manum & in prom-
ptu ponunt.

144. Siue legis ipse quid, siue audis, attentus
in sue, nec vagetur mens tua, sed coge illam ibi
esse, & agere quod adest, non alia.

145. Si incipit digredi, parum marmure eam
revera, cogitationes omnes à studiis alienas in
aliud tempus differ.

146. Scito te operam & tempus perdere, si
quæ legis, vel audis non attendas.

147. Quæ ignoras, ne pudeat quærere: Ne
erubescas à quovis doceri, quod maxime tibi non
erubuerant; erubescas potius ignorare, aut nulla
discere.

148. Quæ ignota sunt, ne in te te scire, sciri-
tate potius ab ijs, quos scire credis.

149. Si videri vis doctus, da operam ut sis,
nulla est compendiosior via, quemadmodum non
alia ratione facilius consequeris, ut existimetur
bonus, quam si sis talis.

150. Denique quicquid videri cupis, fac
ut sis,

148. *Aliter frustra cupis.*

149. *Falsa tempus infirmat, vera iuvant.*

150. *Nulla simulatoria distat.*

151. *Maxillam semper sequere, noli praeter-
tere, & illi crede, ne repugna.*

152. *Amis illum, & perennis lara habet, pu-
tans verissimas & certissimas esse, quas cumq; dicit.*

153. *Adverte, ne quod sentis verasti, contem-
tas iterum aut tertio, idem peccas: labro, ut
proficiat emendatio.*

154. *Silorum decet te praecipue meminisse, in
quibus falsus es, ne te curiosa delectat.*

155. *Quamvis homines est errare & fallere, nisi
inspirationis praesentare in errore.*

156. *Sicis nullum esse sensum, & quem prae-
cipue docemus, quam auditum.*

157. *Et nihil seculum, quam autremulio, &
nihil utilior.*

158. *Nisi malis lenis, aut inepta, aut ridicu-
la audire, quoniam secula, & prima, prudentia.*

159. *Pari labore utraq; dissolvitur, cum sit a-
liud commodum dispar.*

160. *Ne laboris, quem multa respondet, sed
quam apud & in tempore.*

161. *Proditio tua & tota illis adhibet, qui se
possint infirmare, quique suam de dilla collu-
catione pariter & insularent te, & proluam
reddant.*

164. Scurræ: parasitos, imperite loquaces,
aut spurci os moriones, nugatores, bibaces, & id
genus hominum, aptum ad risum mouendum
vel verbis, vel factis, ut hominem quæ se tuæ dig-
nitas: nec illi te, dum relictus, oblectent: potius
iucunda aliqua & ingeniosa confabulatio.

165. Quæ omnino à turpibus cohibe, sed rei-
amantes, tanquam fructus bonos: memores dicti
prophetæ, quod curat Apostolus: Corrumpunt mo-
res probos confabulationes male.

166. Sive ad mensam, sive alio quouis loco, di-
ligenter quid quisq; dicat ausculta.

167. Ex sapientibus discere, quo fias melior.

168. Ex stultis, quo fias cautior.

169. Quæ sapientes probarint, sequeris.

170. Quæ multi laudant, vitas.

171. Si quid videris à cordatis recipi tanquam
vel argutū, vel grauius, vel sapientius, vel do-
ctius, vel ingeniosius, vel rebus dictum, retinebis,
ut & ipse in occasione utaris.

172. Habebis librum iohannis, in quo an-
notabis si quid legitis, vel audieris dilectum festi-
ni, aut eleganter, aut prudenter, vel vocabu-
lum aliquod exquisitum, rarum, vtile serui-
ni quotidiano, ut cum vix poscat, habeas pe-
cuniam.

173. Admitte in sole verba intelligas, sed
perarguas sentia.

174. Quæ legisti vel audieris, fac alijs nar-

res, tum tuos discipulos Latine, tum alios lingua tibi vernacula: & conare, ut minus ipse vel lepidus, vel rebusse reserat, quam audieris, aut legeris: sic & ingenium et crechis, & lingua. 175. Est etiam tractandus & agitando, pauper numero stylus, optimus dicendi magister.

176. Scribe, transferibe, reseribe crechis, atque amata: compone alternis diebus, aut ad summum tertio quoque epistolam ad aliquem, qui tibi respondeat. & tuam estante institutori emendandam: mendatam, quae susculetur, fac recordare, ne rursus ad easdem impingas.

177. Post cibum, velut à prandio & cena, cesset studium: sumpto prandio sede, consilulare, euli aliquid suare: aut sic lussa, ut nimiam coepus edegres & contulias.

178. Post cenam, quam volo esse modicam, deambulare cum iucundo aliquo & docto consilulatore, qui te seculum oblectet, cuius rebus & sententias iocitari cum decore possis.

179. Inter cenam & quietem, vltia omnino potum: nihil perniciosius sumat, ut poro: ornaria, ingenio. Cum vegabit te sitis, si bideris, pone inter potum & lectum intervallum cum minimam somnolentia.

180. Idem iam quiescere non sinet.

181. Quid est, quod post labore gaudet & augeatur.

182. Conomanda et quousque aliquid.

183. Quo plura commendabis, hoc custodiet
omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.

184. Quum aliquid ei credideris, sine cau-
tela quiescere, & aliquanto post ab ea veluti depo-
situm reposesce.

185. Si quid vis ediscere, id de nocte quater
ante quinquies attentissimus legito: hinc ito cubi-
tum, de mane exigit à memoria rationem eius,
quod pridie credideris.

186. Cauendum à crapula, à cruditate, à fri-
gore potissimum ceruicis.

187. Vinum memoriae mors.

188. Optimum esset singulis noctibus, paulo
antequam cubitum concederes, in cella te sine
arbitris sedentem, quaecumq; die illo vidisses, le-
gisses, audisses, egisses, in memoriam reuocare.

189. Si quid fecisses honestè, moderatè, pru-
denter, cordatè, cum decore & laude, gande-
ret, siresq; id esse Deumum, & similia per-
geres facere.

190. Si quid turpiter, inmodestè, flagitiosè,
pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex
tua malitia profectum, doleres, & vitares in
posterum.

191. Si quid vel audiuiesses, vel legisses elegans,
doctum, graue, sanctum, retineres.

192. Si quid vidisses probatum, imitari, si
quid improbatum, fugeres.

193. Nulla tibi aliat dies, in qua vel non le-

geris, vel audieris, vel scripseris aliquid, quod seu eruditionem, seu modum, seu virtutem augeat.

194. Cubitum iturus dege vel audis aliquid dignum, quod memoria mandetur, & de quo salubre ac iucundum sit per quietem formidare, ut etiam nocturnis visis discas, & sis melior.

195. Studio sapientia nullus in vita terminari statueris est, cum vita est finitulum. Semper illa res sunt hominibus, quam diu vult mori, mori quomodo bene sapiat, quare illa bene dicat, quare malo bene agat.

196. A studio arrogantia omnino vitanda est. Nemo ea, quae vel doctissimi mortaliū novit, non sunt minutissimum curam quae ignorat, exiguum quiddam, & obliuiscitur, & inseriam est, quicquid homines sciunt, mentes nostrae in hoc corpore currere deinde magna ignorantia, & altissimis tenebris premuntur, aciemque autem reusam habemus, ut nec sanctas penetremus rerum facies.

197. Tum profectus studiorum plerumque auget arrogantia. Multi enim potuissent ad sapientiam pervenire, si iam gustassent se pertraxisse.

198. Vitanda etiam contentio, amulatio, electio, inanis gloriae cupiditas: cum in his sequamur studia, et illa fugiamus.

199. Nil excoqui potest iucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentiae virtutis fructuosius.

200. *Studia res latae conduunt, tristes leniunt, temerarios impetus iuuentis cohibent, senectutis moleflam tarditatem leuant: domi, foris, in publico, in privato, in solitudine, in frequentia, in otio, in negotio comitantur, assunt, imo praesunt, opitulantur, iuuant.*

201. *Eruditionis pascua iugulis non cessant, et in-
uicem sit. pascui corpus affuerit, nuncio: ex qua
voluptate, & oblectamenta, & solida, & per-
petua, quae alia ex alijs nascuntur, & se reno-
uant, nunquam nos deserunt nec lassant.*

D E V I R T V T E. •

202.

PRE STANTISSIMA illa rerum uni-
uersarum virtus, neque dono ab hominibus
datur, neque accipitur: diuinitus contingit.

203. *Idcirco a Deo suppliciter accipere petenda
est.*

D E A F F E C T I V S.

204.

Sicut enim in literis omnibus atque eruditio-
ne est et Philosophia, quae ingentibus animi
moribus remedium adfert.

205. *Magna cura subilhetur curando corpo-
re, maior adhibenda est animo, quo huius morbi
[et oc-*

& occultiores, & graviores, & periculosiores
sunt.

206. Hi non iniuria, tempestates, cruciatus,
tormenta, flagra, fales, furia animi humani
nuncupantur, maximam hi adferunt calamita-
tem, & indicibiles dolores, si regnent, si vi-
tentur: incertam tamen & inanimatam & beati-
tudinem, si se dentur, & contineantur.

207. Fuit tandem, quicunque & ex illis in-
gravis de his moribus, acutissime sunt expu-
tata, atque per scripta.

208. Hoc est ingens procerum liberum labo-
ris, quia verissimum simulum est. Et hunc ad-
miracionem, aut attentionem exaniam sit nobis
magis illa rerum suppellex collata: sed ut
transleat in vitem vix, & primum omnium pro-
fit possidenda: nec in timore sit tanquam in
pyxidicula, unde petant res alios innotata, ipsa
vasculo inutilia.

209. Nec aliud conatur pietas Christiana:
quoniam ut serenitas humanos animos exilaret:
& tranquillitate animorum, compositum affe-
ctionibus sumis Deo & Angelis similium.

210. Remedia his moribus, vel ex rebus ac-
nobis ipsis, vel ex Deo, vel ex Christi lege ac ri-
ta petantur.

211. Natura rerum est, ut incerta & flava
& inordinata & inordinata & villa
sint unius propter animum, qui est unusquisque.

402. certe potissima eius pars: reliqua ab alijs ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.

412. Quæ habet, non donata esse putet, sed accommodata.

413. Quocirca ingentis dementiæ est, graue elapsu in crimen, & magna luendum pœna ob res minutas suscipere.

414. Nec se quisquam efferat, quod aliquid de externis, aut corpore contigerit: cum id omne breue futurum sit, ac incertum. nec proprium, sed alienum: quod, ut concessum est, sic etiam repositur: ad summum in morte, sæpe in vita ipsa.

415. Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potius agenda gratia, quod tantisper vitæ licuit.

416. Intoleranda ingrati tudinis est, si sis aliquando affectu beneficii iniuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum: nec quid haberes speres, aut quam diu: sed quid, aut quam diu non habueris.

417. Nec latandum, quod fornicata tibi venerint, aut amici, adempta sunt inimici: cum in amicitia tam sit celeritas, & ambiguitas, ut plerumq; inani luctu proximus sit affectus fluxus.

418. Nec deplorandus animus, aut contrahendus, reslaue fortuna: quæpe adversis matutinis,

tinis, interdum succedunt prospera, reseruntur.

219. Iam quæ conditio corporum, quæ ratio vita fœlis ex tam vili initio, tam fragili ævo sit anceps vita, septa sit rursus periculis, & sit aliquantisper certa, utique non est diu duratura, quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?

220. Cumq; nihil sit aliud huc vitæ, quàm peregrinatio, quæ in alteram temporariam mundum, paucissimisq; rebus ad hoc iter conficiendum exigitur,

221. Quid est quæ nobis hic, aut huc atq; illuc volui ac iditari curamus, sollicitemur, æt immo moueamur?

222. Cupiditati quæ est servile idcirco est, capiti sine futura incertissima, et præsentia paucis contenta.

223. Liber ille, qui exiit solum, quæ sunt de ipsius manus: servus qui contra.

224. Tam fortunas multaribus exple quicquid aliud est, quam pedite in multis suis cunctis impedit ac obrui?

225. Nemo est tam stupide amens, qui non sit illi civitati, ad quam tendit, & vix minori amant potius, quam itinera adornet, compansat.

226. Vita hæc nostra, quum sit incerta sua iugum, & ardua, maxima eius pars ac fœdissima periculis hauriuntur perit, neque enim vivimus, quam diu affectibus volumus, & imprimis mortis metu,

227. Quæ

227. Quæ quum ex infinitis causis imminet
 & appropinquet, expauenda non est ex vna &
 altera, quum necessariò peruentura, fugienda
 non est per scelus, aut mœrendum quod accedat.

228. Quum sit vita ~~inueniens~~ tādū ac mīse-
 ris referta, cur est tanta arctè retinenda, quum
 ad alteram eternam proficiscamur? Ita nos com-
 paramus, vt recta ad illam euolemus, plenissi-
 mam bonorum omnium.

229. Ergo premimur sæpius nostris erroribus,
 quam rebus ipsis, quum magna mala aut bona
 censemus, quæ non sunt.

230. Natura & conditio, & vera rerum pre-
 dia illa sunt, quæ initio posui, quo apparet, nihil,
 præter virtutem, pulcrum aut magnum esse, aut
 etiam nostrum.

231. Nos verò in consilium mentis, amorem
 corporis, & cupidinem rerum vitæ huius accer-
 simus, quæ à multis vocari solent, amor nostri.

232. Hic animos viriles eneruat, vt nulla res
 non minuta sit, quæ in eos non penetret, nec vlla
 tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.

233. Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis,
 & ubi regnum affectus occupauere, iam illis
 tanquam dominis blandimur, indulgemus, pa-
 reamus.

234. Ita aliena mordicus tanquam nostra ap-
 prehendimus, & si detrahantur, lamentamur
 & affligimus nos ipsos.

235. Et nostra tanquam aliena negligimus,
 & auersamur profutura, cum in prima iacta,
 & uacatura amplectimur pro aliis.

236. Aliena mala nobis videntur leuissima,
 nostra illis non maior intolerabilia, & semper
 querulantes aliena desideria ferimus rei nostra.

237. Nec tam bona placeamus ipsi, nec hic
 mundus tam sua lege nobis satisfaciens, immuta-
 tas uellemus rerum naturas: tanta est ex deli-
 cti impatiencia.

238. Quae cruces possunt cum his comparari?
 nec sunt alia apud uita finitima tormenta.

239. Nec demones alij supplicij sunt misera-
 rimi, quam superbia, inuidia, odia, ira.

240. Cernere est vultus eorum, qui his affe-
 ctibus tenentur: quam varij sunt, quam anxij,
 ardell, uices, horridi, ad eundem modum et
 animi sunt affecti.

241. Ira perurbationum omnium atrocissi-
 ma, maxime hominem deiecit.

242. Quatuor hominis in iracundiam nat-
 tat ferum.

243. Et quicquid per uictoria, mentis est
 et iudicium, erant uictoriae et ira: mentis ac
 delictissima effugit, et nec reuera, nec uictoria,
 nec decorum possit seruare.

244. Irracundia est uictoria affligit.

245. Id uixit facere, quod ilico per uictoria
 insignatur.

246. Iam in facie quàm turpis mutatio ? quæ tempestas ? oculorum ardor ? dentium stridor ? deslumatio ? & totius oris palbor : sed et in lingua titubatio & clamor ?

247. Ut ille, qui iratus se ad speculum vidit, non sine causa dicatur se non agnovisse.

248. Ob hanc torulatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem facterum, adimuntur viro omnis auctoritas, omnis benevolentia, dissimulant amici, recedunt ubique, solitudo tandem dominatur, atque desolantur.

249. Quo fit, ut maxima viri nihil vel caute, vel magis, vel severe, quàm iram & iras operetur, adeo ut naturæ etiam suæ repugnare ac vici atque vicietur.

250. Qualem enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum sic ferociter ac fervere ?

251. Et tam in tragediis, tam graves de vilissimis rebus exorire, sed et eustrophia, de futuris, etiam, si Deus pleret, de tuo verbulo ?

252. Iras facile domabis, si illud amico præcipium & fixum tenueris.

253. Inimiciam non fieri, nisi coatur animus : non à necesse necesse poteri, nisi à possidente, introductione ut enim vicio.

254. Itaque ad humilitatem ex humilitate : unde quæritur, namque ex Desiderio (i. e. illis) nec ex Desiderio sed hac aliquando expressum de proprio.

INTRODUCCION
DE RELIGIONE.

2000

260. Illi angelos, daemones, homines, animalia, serpentes, lapides, calos & elementa, cuncta denique, cura esse, ac parare.

207. Nil fieri, nil moveri, nil contingere,
ne neffigulam quidem attuli vllam, nisi hoc tam
voluntate extracellae praefcripta & iuffa.

us, quam si eis videretur nostrorum compotes.

273. Cumque in tantis tenebris immergimus
versemur, sic Deo visum est, et talis sola sit pra-
stunda culpa, ut dea omnia illius vicia excusaretur.

274. Nobis, talibus volumus, excusandum
esse, quod de nobis statum crediderit, totum huius
tantis operis. Quamquam non sperat, malle cum
laetitia delectari, et volucriter trahi,
quam biliter et vltro duci.

275. Certe amicus omnia sunt, legibus et vo-
luntati amicus bene imperat.

276. Una potissima ratio est Dei amandi, si-
ne Christus inquit: Tu amas me, etiam, si scia-
ris, quae ego vixisti vixisti.

277. Praefator humani generis cum Deo et
autem salutis nascitur est. Cuius, huius De-
ni, qui omnipotens filius autem, qui in
hoc ipsum pater noster, et in ipsum est noster et
generis humani, quod noster suo modo noster
cum se fecerat Deo.

278. Nullum exordium potest nullum posse
lectum, aut etiam illud, quod per peccatum
Deo separare: peccatum autem, etiam si
ad peccatum illud, etiam si noster, et
illud via in autem illud, etiam si

279. In hoc huius, etiam si huius, etiam si
diffinitio, etiam si huius, etiam si
praeiudicantes ad Deum, nec ad in hoc huius, et
habetur.

280. Hanc ipse & verbo indicauit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munuit expeditissimam atq; certissimam.

281. Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cæcum est, & mera stultitia.

282. Quicquid grane, prudens, sapiens, pium, sanctum, religiosum, quicquid cum admittant, exclamatur, plausu apud gentes sapienter legitur, quicquid ex illis commendatur, refertur, in colum collitur: id totum purius, refertus, apertius, expeditius inuenitur in pietate nostra.

283. Hanc nosse, perfecta est sapientia: iuxta hanc viuere, perfectæ viuent: sed nemo verè nouit, qui non sic uiuit.

284. Vtra Christus testatur incarnari eius prodigium: miracula, omnipotentiam diuinitatis: iter, euangelium, sapientiam.

285. Ut et probitate accedat exemplum ad imitandum, ex auctoritate vis ad obediendum, et sapientia fides ad credendum.

286. Fratribus amicum eliciet, maieestas cultum, sapientia fidem.

287. Si quis, quæ Christus præcipit, credat, recipiat, et omnia ad nostras utilitates referat, et non nisi maximo suo bono, sentiat se credere.

288. Nec nihil est bonum gratius, quam, fidei fide, et de Deo: nec quisquam longe de illo re-

na, quatin fieri voluerim nostrorum compores.
 273. Cumque in tanta tenebris ignis carnis
 versetur, sic Deo visum esset vobis sola sua pra-
 standi culpa, cetera omnia illius esse remissu-
 ra.

374. Nobis, velimus in omni, exequenda
 est, quod de vobis statim argubet rector inima
 remcupera. Quotum vobis spectat, malle cum
 lacrymis detrahentia & volubantes exili,
 quatin hiliter & alio ducit.

375. Certe amantur omnia fieri, legibus & vo-
 luntati amirabilemperabul.

276. Nec potissima ratio est Dei amandi, si-
 ut Christus inquit: & vobis mei etiam, si facti
 vultis, quae ego praecipio vobis.

277. Deificator humani generis cum Deo ex-
 autor solus, noster est ipse Christus, vultu De-
 us, Dei omnipotentis filius, inuentus, quatin ad
 hoc ipsum patet misit, cum ei visum est reuereri
 generis hominum, quod meo suo mala inveni-
 dum se faceret Deo.

278. Nullum vixitque potest melum pesti-
 lentius, aut exaltabilis, quam per peccatum
 Deo separari, pernam hominum manum, & vultu
 ad permississimam conuertere misericordiam, & quod
 estissima vultu in auctu misericordiam.

279. Si hoc inter cetera Corollis vultu, & pe-
 culumque vultu vultu vultu, quatin in vultu
 proficiscens ad Deum, hoc ad ea vultu vultu
 fuerit etiam.

280. Hanc

280. Hanc ipse & verbis indicauit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munivit expeditissimam atq; certissimam.

281. Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cænum est, & mera stultitia.

282. Quicquid graue, prudens, sapiens, purum, sanctum, religio sunt, quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur, quicquid ex illis commendatur, edificatur, in cælum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius inuenitur in pietate nostra.

283. Hanc nasse, perfectæ est sapientiæ: iuxta hanc viuere, perfectæ virtutis: sed nemo verè nouit, qui non sic uiuat.

284. Vita Christi testatur humanitatem eius probitatem: miracula, omnipotentiam diuinitatis: lex, euangelium, sanctitatem.

285. Ut ex probitate doceat exemplum ad imitandum, ex humanitate suæ ad obsequium, ex sapientia fides ad credendum.

286. Probitas amorem eliciat, maiestet cultum, sapientia fidem.

287. Si quis, quæ Christus præcipit, exaudiat, conueniet uocari ad nobilem uoluntatem referri, ut nemo, nisi maximo suo bono, sentiat se credere.

288. Sic nati sunt homines gentes, quam fidem sibi, ita nec Deus nec quisquam hinc de illo co-

rum : ut illius presentiam reverimus , nihil non
parati sumus , sed nec in omnibus adni-
tus nos , aut alijs .

297. Caritas erga Deum hoc esse debet , ut il-
lum ceteris rebus universis anteponas , bono-
rumq; & gloriam illius ceterioribus habeas cun-
ctis vite huius honoribus & commodis .

298. Et quemadmodum amicus , cum amici
memoria occurrit , benivolentiam afficitur et
pro te cura : sic curare te debet , ut divina omnia
amantissima tibi sint , & precibus gratissima , vel
servitijs in illis multo libentissime .

299. Quoties nominari audis Deum , magis
quiddam & admirabilius occurrat , quam quod
possit humana mens capere .

300. Que de illo & diis dicuntur , audi , non
quemodo humana , sed cum magna animi admi-
ratione .

301. De Deo ne quid temere sentias , aut de
illius factis pronuncies aliter quam venerabun-
dus & timide .

302. Duplum , id est facere ducere , aut dicta
facere , id est scripturae ad laudem , incipit , au-
tem finit . Idemque committit , cum quod no-
dum ad salutem pariter animi assergat , ad
venerationem autem alium , id est uti ad
eternitatem .

303. Omnia decet illic esse admiranda , & cum
ingenti dignatione in animos recipienda .

204. Eorum intersu aliquid aspice, non igitur
 tuas quas vultis scire, sed audi esse pueri
 sum et facis oculis, speculati est ad immensam il-
 lum Dei maiestatem, quam adorare fides
 contemplandis impossibile.
205. Ita ut in diuina illa sapientia aliquid se-
 per exillimes latere quidem, quod passim illa hu-
 mani ingenij peruenire.
206. Ubi se potest cum beatitudine eternam con-
 tolli? et videri, quod quanto id agnoscere est diuina
 deflexi?
207. Quociens nominari audis Iesum Christum,
 toties venit tibi in mentem charitas illius tu
 his inestimabilis, et recordans illius sui tibi
 dulcedinis et venerabilis planis.
208. Cum titulum aliquemque epitheton Chris-
 ti audis, ex tolle te a viui contemplatione nemi
 ora, et talem se praebeat ergo te, velut cum do-
 minantem, patrem, plaudens, et talem tuam ex-
 perire: cum impetrantem, et in illud ad te,
 et passum reddere optatum, ex illis sistens, ex
 nullo aliquid cum te ducam, et cor a quibus
 terret, curat.
209. Cum Dominum vocas, fac illi semper
 cum patrem, fac amicum, et id dignum patris
 tunc patris sum.
210. Nulla res est in toto universo, quae se vel
 negantem, vel naturam, vitam, iustitiam, non
 suppediet, quo auctorem omnium suum admi-
 rentur et adoret.

311. Nihil exordire, non invocato prius numine: Deus enim, in cuius manu sunt progressus et regressus, operatur ens tribuitque ut illius, quos ab ipso assistamur.

312. Quicquid aggressurus es, finem spectare, & ut tu rectum consilium praestiteris, de eveniunt sis sollicitus.

313. Illi fide, in cuius potestate sunt rerum eventus.

314. Quandoquidem religio omnia sita est in omnia potestate: peras, de quibus, te intelligas, & cum, ne de te cum peramur. Sed cum arde, lites, & curas, & incite, & cogitatione, & pulchra de hac sit, ut omnia lecum confessionem, & excellentissimam respondeant a-

315. Execrantur illum caelestia oracula, qui opus Dei facit negligenter.

316. Si in cubitudo turpe est, aliud ipsum ore, aliud fides eius sonare: malo est turpius, cum lites psallimus, aliud linguam dicere, aliud mentem cogitare.

317. Potia nostra sobria sint, & digna, quae à Deo parantur, & quae Deus det, ne fluita illum, aut nequa offendant.

318. Daturus cūm, recordare omnigena Dei, qui omnia ex nihilo condidit, sapientiae ac bonitatis, qui in sustinet in xpm, in di-

319. Respondi quatenus illis sit, ut videretur
uersitatis xianis homines etiam uelamantibus
lumina sufficit reuerentia et modestia, et ubi
tate ad interitum, qui non sua credunt.

320. Nihil in deo hominem, in te angustiam
sapientiam, non modo deo non posse placere, sed
nec inuenire.

321. Itaque cupis scire te de illius uoluntate
cogita quam ex te habes, sit in te aliquid, quod
per te te reuerentia et ubi te te non
ita, et te reuerentia et ubi te te non
filiis, non, angustiam, sit in te, sit in te.

322. Et in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te.

323. Quod in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te.

324. Quod in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te.

325. Quod in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te.

326. Quod in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te,
ita, sit in te, sit in te, sit in te, sit in te.

Am

*Quem totam vitam suscipere, qui modo illi placet,
oculus facit.*

317. *Stultissimum est, alimentum causa pra-
mium vilius facinus amittere, & illum offende-
re, à quo solo alimenta veniunt, ut enim sibi ra-
tionem facias, à quo aliquid contendis impetrare.
Quasi enim cum non alimentis conservetur vita,
sed voluntate Dei, quemadmodum diuina oracu-
la deliberatum est: Non pane hominem vivere,
sed verbo Dei.*

318. *Habemus synagagam Iesu, cuius Ierusalem
in caelo & in terra Domini, nihil eorum, quae o-
portet sunt homini, de futurum ista, qui quaerunt
regnum Dei, & iustitiam eius.*

319. *Tum ex Dei domo, quae ipse arbitrio suo
et largitur et tollit, cum id in te tam insignis
facit, cum in fratrem tuum, illius filium, con-
mune esto, reputans vos ex aquo esse Dei filios,
non Deum plus tibi debere, quam illi. tantum
voluisse te dispensatorem & administratorem
esse, & a quo secundum Deum frater tuus pe-
tet.*

320. *Nihil verius datur Christo, quam quod e-
genus datur.*

321. *Sumpto cibo, considera cuius sit sapien-
tia, cuius potentia vitam nostram is rebus, quas
edisti, sustentare, & rucutem saluare.*

322. *Idque habens Deum gratiam, non quan-
tum deberes illi, qui tibi pecunia sua cibarium
emif-*

emisset: sed quanta habenda vñ ei, qui se & ar-
bum ipsum condidit, & cibum propter te, & ar-
bo coexistens, non vi illius, sed sua.

334. Cum peris quietem & cum singulis re-
miniscere beneficentiam Dei non sive te solius, sed
in totum genus humanum: atque ad eum mundum
vniuersum.

335. Cogita quanta sint hostes hominum per
licentiam quietis infida, dum homo velut co-
dicer iacet, impotens, quo instantius utendus
est Christus, ut nos iam inuictos tueatur.

336. Nec ulla nostra peccato irritandus est
cussus & graues molles.

337. Et frons & pectus crucis meta exteriori
munditudo: interiora vero per precibus & san-
ctis meditationibus.

338. Ubi iam lectum ingrederis, fac cogitare
vniuersumque diem imaginem esse humane vi-
te, cui succedit nox & somnus, simulacrum
mortis & pressissimam.

339. Itaque rogandus est Christus, ut in cruce &
in morte adsit semper propitius ac saluator, ut
que ipsam noctem praebeat nobis placidam atque
tranquillam.

340. Neque in somnis pereamus, semperque
etiam sopitis, ille mentis nostre cultor super: dum
solatus recreari ad mentium tempus suspices
& lati perueniamus, cuius pio memoria sanctis-

simus

A D S A P I E N T.
D E C H A R I T A T E.

354.

SA P I E N T I S S I M U S vita nostræ magister, nempe & autor, vnicum dedit ad vivendum documentum, ut amemus, vnam vitam nosse, si amemus, fore felicissimam nec aliud opus esse legimus.

355. Nihil si licet, quàm amare, ideo Deus & angeli felicissimi, quia amant omnia.

356. Infelicitas nra, quàm non amare, quo afflicti deferunt sunt inforti.

357. Verum amor omnia exequatur. Vbi is riget, non aliter queri potest, nemo à dilecto rapere, cum apud se esse sentiat, quod apud illum.

358. Non licet movere se, ut charo, ac neque se inquam soluta putat ab illo affici, ideo nec vitium medicatur. Nemo muldet, quem amat, nec quisquam malis amicus gaudet, nec bonis nocet: contra, pauper gaudet cum pauperibus (nec a diuitem separari) flet cum fletu, iungit se cum similibus sed ex amore, quoniam amor omnia reddit communia, sique esse existimat quod sunt eius, quem amat.

359. Documentum huius solidum & vetustissimum ex oculis nostris ad imitationem propositum sunt Christi actiones.

360. Ve-

360. Venit enim filius Dei, non ut verbum modo, sed exemplo vite sue, rectam nos doceret vivendi rationem, ut illustratis fidei istius animi nostris, aperte qualis quaque res esset, percremus.

361. Iracunda exersitas per omne genus patientie, quantum ostendit animi moderatissimum, in quanta potentia impetitus tot, tum transibit contumelia, nemini remale dixit, tantum docuit viam Dei, adversam decessit, vincere se esse passus, quamvis eum crederet vel unico poterat nutu.

362. Calumniam quam patienter tulit.

363. Denique sic passus se, ut nemo in eo posset non verum, nisi ad iudicandum.

364. Rex & Dominus universorum, per quem fecit Pater hunc mundum, quis a quo talis aequat se infimis mortalium? & propter suam domum, & charis suis ministris deesse alimentum?

365. Conditor rectorque natura, malorum & virtutum nostrarum expertus non fuit & sicut, scilicet, decessit suis, & magis: quod si non esset, nisi ad exemplum nostrum?

366. Tam amicus pacis, clementie, & pietatis, ut nullam vim magis se inferret, quam superbiam, & qui illuc afflatur, avertit, non irabitur, contencione, diffidit, & vult avertit.

367. Ostendens nihil esse, cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis, cum sint aduenticia & aliena.

368. Nec ab internis, & virtute, cum à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quod quis eiusmodi muneribus sese effera, nec fontem à quo originem agnoscat, despiciens eos, ad quorum utilitatem hæc à Deo accipit.

369. Et ad superbiam infringendam, ne quis tanquam ritè subditus religioni, & seruator legis Euangelicæ sibi placeat, audiuitus ab eo: Cum omnia, quæ vobis præcepi, feceritis, dicite: Serui inutiles sumus.

370. Quanta stultitia est eorum, qui se ex ætère Christianos gloriantur, & alijs in obseruanda lege sese anteponunt?

371. Quum nemo de se iurat, an virtutem habeat, vtrum odio Dei, an gratia dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtute sit locupletior: an afflictus & desolatus in consortium cælestium, cum sit se inferis semper ætatis affligatur.

372. Iccirco viduam omne de humore hominis ademit, & ex ignaro, recessum cordis ad se reuulsit scrutatorem peioris humani.

373. Elebrata enim, quæ solus vultus humanus induit, confusa & incerta sunt interiora secreta.

374. Non ergo una cor, grassa, quæ nonnulli torquent temerarij, non avaritia, non longissimo

377. Pro unacujus crucifixum est Dominus,
et pro singulis.

370. • Nam tibi sibi refert gratiam, ut quem-
admodum ipse Dimittit nos feruos nequam
& pessimos tunc nos amamus, ita & nos conser-
uus nostrus.

383. Hominem tibi à Deo commendatum, si dignus est, ama, quia dignus est quem ames: si indignus, ama, quia Deus dignus, cui pareas.

384. Non ieiunia, non erogata opes omnes in pauperum usum, hominem Deo gratiosum reddunt, sola hoc praestat hominum charitas, docuit Apostolus eius docuit.

385. Nullum videlicet dominem, quem non existimes debere tibi esse fratris, in omni loco, et eius rebus prospera gaudeas, aduersis doleas, iuuesq; quantum erit opis tuae.

386. Non datio affectum hunc minuat, non ciuitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium, vane est omnium pater Deus, quem tu, edoctus à Christo, quotiens patrem compelles, qui te filium agnoscat, si tu eius filios fratres agnoveris.

387. Neque sibi turpe, faciem ullam habere,
quem Deus non delegauit filium.

388. Tactum & concordiam, & amorem in-
delet Deus.

389. Partes & similes, & primarias utilitates cum alicuius damus: sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, Diabolus peritissimus horum artifex.

390. Deus quia vult nos fieri saluos, si arguet beneuolentiam: Diabolus, quia perditus, nuntiat.

INTRODUCTION

395. Comedia enim pusilla coalescunt, discordia maxima dissipantur.

392. Qui pacem, et concordiam fluens inter homines vel conciliare, vel conservare faciam terram, et filij Dei vocabuntur, teste Christo, hi vera sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. Qui vero discordias serere, caritatem bonorum inter se reserere, et filij Diaboli.

355. Summum inuicem arant, quo belluatum
faciliore omnia hinc superat, et illum, fide
rem esse non hominem, sed quod verum ipsum
loquuntur, belluatum.

395. Quam deo statui natura, que hominem
in eternam genuit, ad mansuetudinem & commu-
nitatem vite: auctorem Deum, qui personam tuam
& ceteros mutavit inter homines omnes cari-
tatem.

305... Nec quisquam bono boni, et aliam
facere, vel nocere potest sine scelere.

397. Neq; in ea re vel precibus, vel obsequiis,
vel fortune potat, modo libi gratiam uniuersum
patres, celare viam ad gratiam Dei.

398. *Neminem irascaris, cogitas quia tibi
alicui accidit, posse curam accideri. Age proinde
Deo gratias, quod te extra quam sortem, opor-*

fit: & ora, tum tibi ne quid tale accidat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel equum animum, & ipse subueni, si potes.

399. Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non misereri communem naturam.

400. Esto hominibus misericors, & consequere à Deo misericordiam.

401. Fortuna & casus humani sunt omnibus communes, unicuique minantur, unicuique impendent.

402. Hoc amore hominibus debito, nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem tuis procuraueris, si studueris, ut omnes, si potes, utiq; quàm plurimos reddas bonos.

403. Nihil magis amari dissimulandum, nihil detestiosius aut deterius feceris, quàm si quas malis reddideris vel suajibus, vel exemplo, vel ullo alio incitamento.

404. Primum omnium & felicissimum est, si ames, etiam odiosum, sed iucundissimum quoque est, & maximè tutum amari.

405. Nullae certiores opes, quàm certa amicitiae.

406. Nullum potentius satellitium, quàm amicus fidelis.

407. Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.

408. Sed vera, & solida, & duratura ami-

cilia tantummodo est inter bonos, inter quos facile amor coalescit.

409. Mali nec inter se amari sunt, nec cum bonis.

410. Ut amaris, certissima est et brevissima per amorem via, nihil enimque amorem elicit, et amor.

411. Conciliatur quoque virtute, quae natura sua amabilia est, ut vel ignotissimos ad se amandam invitet et trahat.

412. Tum etiam virtutis signis, consuetudine, modestia, pudore, humanitate, caritate, affabilitate: si alius vel dixerit, vel fecerit, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut ebrietatem respiciat: omnis sunt dulcis, natus, bonus, et purus.

413. Amicitia verum, si amas tanquam osurum: et amicum sic habitas, ut putes posse munus fieri.

414. Sabitare illud: Odi tanquam amicum. In amicitia nulla sit inimicitia cogitatio.

415. Quem habes amicum, ne credas futurum vagari inimicum: aliqui infirma est se agili erit amicitia.

416. In quo docet inesse fidem, constantiam, simplicitatem, et de omni necesse sufficere, nec suspitionibus aut desertionibus amorem accommodare.

417. Vita non est vita: satisfactio aut timor,
sed assidua mors.

418. Ne in alienas vitas inquiras, neue cu-
riosius scruteris, quid quisque agat: multa hinc
suboriuntur simultates.

419. Et qui hac faciunt, seorum solent esse in-
curiosi, alienorum felicitati. Stultum est, alios
tam probe nosse, seipsum ignare.

420. Nec amatoe hominum debet, sed
cuius quos tantum est reuereri, ac inter eos ho-
neste vivere: & cum eis: in qua est officium
mutuum.

421. Ne paucis uisus interesse, ubi, cum quibus,
quid quid agas.

DE CONVICTU, hominum.

422.

SIT tibi inter homines modestia, & moderatio
in universo corpore: & praecipue in oculis,
ac ore toto: a quo absit species omnis fastidia &
contemptus, absit gesticulatio & lascivia: se-
ruius illud & quietudo exornent, argumen-
tum animi ad eum modum affecti.

423. Solum humana faciei tegumentum de-
cimum imprimis & fauorabile, modestia & ve-
recondita, quia nudis nihil potest dici fœdus aut
deestabilis.

D 4

424. De-

424. Desperanda alius fallax, quem desint pra-
dere malefecere.

425. Nisi vultus sit la atrocitatem, aut se-
ueritatem nimiam composita, vnde colligitur
suum & impotens animum.

426. Ritus n. sit frequens aut immoderatus,
aut inuicibilis & inuicibilis corporis, ut in
columbarum aut irrisum exeat.

427. Nullam esse locustalem exillima, qua se-
cundum est quod est ablatum, ut dixerunt aut ab-
latum risum cogat.

428. Sed ritus potest esse causam aliquam, ut in-
finitum sit.

429. Trudere hinc res, tanta munditia,
nuda fluita, proclatationem, impudens sa-
num, quod remanent, ignem denotatio, deno-
que hominem inuicibilis.

430. Oculi sint quidam, manus ne ludibundis
ne gesticulationes.

431. Nec assuesce quoniam velere, ex ra-
tione ventus ad pugnam, hinc ad sustinere & ser-
uare.

432. Solos bonos vero ac germano haurire
prosequere, qui ex reuerentia animi na-
scuntur.

433. Magistratibus exortorem benonem & a-
bide, illi quod audient illi, etiam se gerant ex-
mole et impotenti & tunc enim vult Deus propter
publicam quietem.

434. Diuitibus cede, ne irritati & tibi, & alijs bonis noceant.

435. Seni assurge, reueritus atatem, & re-
rum usum, prudentiamq; quæ in illa esse solet :
Honorationi alienæ non modo paria facito, re-
rum etiam iuxta præceptum Apostoli, præuerte.
Salutantem non resalutare, nec feliciter precan-
ti feliciter reprecari, id si factum cognoscas, aut
extrema barbariei est, aut incuriæ socordissima.
Quam exigua res sunt, & nullius impendij, sa-
lutatio, affabilitas, comitas, honor, at quàm
magnas amicitias conglutinant exhibitæ, dissol-
uunt prætermisæ? Quantum est iuvare cum rei com-
munis, nolle mulierum benevolentiam, et ta-
culo redimere? Generosissime ut quisq; est, &
optimè educatus, ita se maxime mihi omnibus
& comem prabet : ut fallidiam & ferocia ex
utilitate sunt, aut hebetudine, aut improperia, un-
de in bonas artes eruditio Humanitas nuncupa-
ta est. Ipse si non salutare, aut resalutare, negli-
gentiæ magis ascribitur, vel inconsiderantiæ,
quàm contemptui. Parum blande aut honorifi-
cè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue,
non utilitæ, vel odii. Hisce interpretationibus
et similibus sanctam tibi & incandissimam pa-
tralis vitam, quippe omnes diliges, ne à quoq;
re offensum arbitrare. Uetus dictum : Ut ve-
rax, ne sufficax. Hoc verbis novum, sententia
præsum : Ut quietus, ne sufficax.

436. Ne-

436. Neminam contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.

437. Si inferior es, quis superiorum fecit te contemni abs te? si maior, irritas, & annuas minorem contempsi.

438. Intolerabili est contempsi, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, ut contemp- tum mereatur.

439. Stulti laborant, ut à contemptu se vin- dcent, sed plures, ut de contemptu.

440. Nec quisquam tantus est, quem non ali- quo modo fortuna indigere monitus cogat.

441. Pester huius omnia vilis est contemni- bilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Deo indictum contemnas.

442. Et saepe, quoniam homines contemptu di- gnum putant, si persecutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

D E V E R B I S.

443.

LIN TVAM dedit Deus hominibus, ut sit sustentamentum sapientiae & consolamentum, ad quam natura hominem liberum com- dit.

444. Haec maiorem & bonitatem & maliti- tudinem est causa, prout etiam Scito taciturne, ap- plicata, assimilant eam clauo naui. Exi sunt illi uisitandi, & exhibenda, ut vel alius narret, vel subijci.

445. Nul-

445. Nullum est peccati ut facilius instrumentum, ita nec crebrius.

446. Nemini consilium feceris, neminem crederis nemini noceto, non modo in re, sed nec fama atq; existimatione.

447. In neminem petulantius, aut procacius debaccheris, vel effusus ac immoderatus inuehere, etiam lacessitus & laesus, magis cum te & apud Deum, & homines cordatos laedes, quam illum ipsum, cui male uideris.

448. Consilium commisso regerere, est lucum luto purgare.

449. Minitari, muliercularum est, nec prohorum.

450. Ne sis tam tener, ut verbulis transuerbereris.

451. Nec faciendi am exerctas caninam, nec diserti laudem affectes in alieram contumeliam, in quem infantem & mutum esse satius est.

452. Alios reprehendere ne sit sollicitas, hoc cura, ne sit quod alijs possint in te merito taxare.

453. Alium reprehendere ne uideatur de uerbis aut atrocitate ulla uelhorum, fac ut ob iurgationis amari aliquid admiscere dures, quod plerumq; lenius, si quam facta.

454. Adus ne fructus perdat reprehensio, data rem sudes nimium mitigare, non in offensionem prelabata.

455. Assentatio de seruo vicino, suspensio
qui dicit, periculum sum est, qui audit.

456. Nec putes rem vilitate esse tantam, ut
vero & vero propter eam sustineas despectum
non hoc alis te opes, non illa necessitudines, non
preces, non minae, non mortis metus, & ceterum
periculum extorqueant.

457. Sic tibi & auctoritatem parabis, & si-
dem, ut oracula parentur esse, quaecumque dicas
aliter despicieris, & indignissima indignaberis
qui vel indiat.

458. Sermonem vitiorum modello, civili, comu-
nali aspero, non rusticano, vel imperito, sed ne-
cessitate aut affligato nimis, ne, cum loquen-
dum sit, ut intelligamur, sermoni tuo interprete
sit orator.

459. Nec contumeliosum usurpes sermonem
aut reprehensorium, aut rigidum: sed neque blan-
dum, aut suadum, aut adulatorium.

460. Est quiddam inchoare, quod nec suam
dignitatem abigit, nec alienam collit.

461. Lascivia & spurcicia à sermone exir-
panda, ut a cibis tenerum.

462. Nec velocitatem in loquendo nimiam
suscipias, nec aut cogitationem praemittam ver-
ba, nec respondeas, antequam quae de te agatur,
plane intellexeris, & quod illi tibi respondere vo-
lent, senseris.

463. Rarissimum debet esse illud Ciceroni

Quicquid in buccam: & meritò soli Attico dictum. At nescio an vsquam admittendum, cum inter amicos cauendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat, aut ladat.

64. Quàm turpe illud & periculosum: Lingua quo vadis?

65. Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa imprimis, quænant cum capite legis suæ, rixas, discordias, similitates:

66. Ad circumspeditionem loquendi interdictus est, De omni verbo ocioso, quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in dissolutione illa mundi.

67. Idcirco Psalmista inquit: Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.

68. Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, neque audiri velis solus, est enim in loquendo vicissitudo, etiam si cum imperitissimis, aut vilissimis. Sed nec adeo raris aut tantis, ut ipse te auscultare existimet, id est, facere, quod singula tua verba singula tibi nota viuantur.

69. Inter prudentes præstat audire, quam loqui, si ubi loquar, ubi tacere tam est vitium, quam loqui, quando non oportet. Nulla voluptas est, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis, et discreti.

70. Ne jussimus percontator, est enim molestum

lestum & odiosum. Nobis & diuulatoribus:
Percontatorem fugito, nam gartulus i-
dem est.

471. In differendo ne sis contentiosus tunc per-
tinax. Si verum audieris, hoc premium sibi dabo
reuerere, illique tenuare diuitem rei adsumptis.

472. Si non audieris, utilem tunc concede hoc
vel amico, vel modeste in te, gratiam sibi mul-
tas neque proli mares delectationem recipiunt,
neque pueras.

473. Superbia illa est contentio, si non affe-
re praesentem spem.

474. Arrogantiam & iactantiam, aut super-
biam & fastidiosam auctoritatem non ferunt hu-
mines, ne in maximis quidem viris, & omnem
laudem meritis.

475. Ne verbis quid fieri ostendes, sed volumus
te ostendere scire.

476. Nec quicquid est incertum tibi dicendum,
idem credideris esse aliis audientibus.

477. Cave ne quid facias, quod feceris non
sit, nisi relictis, sed si sufficiens tibi sit, non
deceat. Quod facere vis, prior esse facere
in statu tui est, videri etiam neque, etiam cum
cautius quam sit etiam, maxime auctoritatem
committas, cave ne tui aduocatus, ne ille lo-
qui vi referat, oculum reuertat.

478. Tibi vero argenti et editum accura-
tis & fidelibus casibus, quam depositam premiu-

470. Nihil est in humana vita tutum si tol-
leat secretorum veritas.

480. Si quid promiseris, presta, etiamsi res sit
ardua in primis, et difficilis, saltem ut obliga-
tione alteri tuam fidem soluas.

481. Si quid tibi sit promissum, ne exigas, a-
tenuis semper in te iudex, quam in alios.

482. Existimare decet te, homines habere
sensum, rationem, mentem, iudicium, ne speres
illis posse persuadere, malefacta esse beneficia,
aut contra: nec falli posse virtus simulatis, testis,
fucatis, adulteratis, que tandem produnt se,
et sunt tanto fediore ac iniustiores, quanto
prius occultiores fuerant.

483. Infestis enim animis accipimus ea, quibus
sumus decipi.

484. Ideo consiliis est opus esse aperta,
nuda, simplicia.

485. Nam etsi aliquando veritas iuncto oculo
insit, deinceps tamen nihil est credibile aut
gratum.

486. Laborat aliquando veritas, ut non
apparet.

487. Quodcumque vultis esse, ne di-
citur, sed vultis demonstrari non est.

488. A mendacium coniunctum corruptela qua-
dam abhorret, alibi est in similitudinem cordatio-
ni obsequium, ut quod illam procul a Deo sepa-
rat, Diaboli iunctum, et mendacium facit.

489. De-

489. Deside seu tardus seu celeriter mendacium deprehenditur, tota tuncque mendacia in impem ignominiam.
490. Quid despectius aut vilius mendace?
491. Si mendacem te nomen, nemo credit tibi, etiam si affirmes verissimum.
492. Contra, si veracem, maiorem habebis fidem natus tuus, quam aliorum sanctissimum insurandum.
493. Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nulli apud est memoria aut gratia alia, quam vi dicas semper, quod reale verum esse.
494. Verum vero consuetudo, falsum nec vero, nec falso.
495. Sed si vis in opinione tua verum misse, ut facile credas nisi confesso, vel magnam veri faciem pra se ferentia.
496. Non sis sufficax. Unde illud sapienter dictum: Si vis esse verax, sufficax non sis.
497. Miserum illum, qui id agit, unde exiticare se non potest, nisi per mendaciam.
498. Iuramentis confusio. Sapienter dicitur: Vir multum iurans replebitur iniquitate, et non recedet a domo eius plaga.
499. Et Iuvenius in Evangelio suo vetat nos penitus iurare, tantum affirmare, ita est: ane negare, non est.
500. Signo est Dei reverentia non illorum pag-

sim, aut facile testem adducere. Non hoc debet, nisi ab invito & coaëto fieri.

501. Qui facit in serijs iurat, in iocis iurabit, qui in iocis, & in mendacio.

502. Si qui tibi credituri sunt, æquè iniurato credent, vt iurato: si non credituri, magis etiam, si iurciurando auertentur.

QVOMODO HOMI- nibus vtendum.

503.

INTER homines est aliquod faciendum discrimen. Sunt enim ex ijs alij domestici, alij notitantum, alij ignoti.

504. Domesticos voco, consanguineos, affines, & quibus cum in eadem domo & familia degis.

505. Omnes sunt diligendi, etiam in ignotos talem te ostendes, vt sentiant te in vniversum toti generi humano amicum esse, omnibus bene cupere.

506. Non tamen te eundem præstabis omnibus, vt lineam albam in albo facis. Alios adhibebis consilijs, alijs parebis & obsequere, alios reuerberis ac colas, alijs gratiam referes, si quod eis ruleris beneficium, & is potissimum quorum opere visus vili tibi, aut diligenti, aut suavi.

507. In quo animus pro opere computandus est, non in multo peiore loco videntur esse, qui

E cona-

et maior est, qui voluit proficere, quam qui profuit.
 508. Operam si accipis, ne sis minus de vel-
 dendo et compescendo felicibus, quam si pecu-
 nias multas.

509. Nec putes minus esse operam dedisse, dum-
 taxat honestam, et alicuius professioni animum,
 quàm pecuniam, quàmque modum, qui cuiusvis
 principum et civium doctorum debet esse. Ne expe-
 ctas, dum necessitas ad te sua forma acci-
 derat, tu illas curare, sed eis viam subuenias.
 Honestis precibus occurre, et alicuiam ore-
 ra, exorare.

510. Parentes non tantum solum, sed secun-
 dum Deum vultu venerabere illorum iussis con-
 quam divini imperii obtemperare.

511. Persuade id quod resistit, illos vicem
 tui referre in terris Dei, nec te vel chariorem
 cuiquam esse, vel maiori curæ.

512. Tui proximi sunt precatores, psalmo-
 nistatores, denique quibus commendata est mo-
 rum tuorum cura, qui nihil est ac homine pre-
 ciosius, aut pretiosius.

513. Illos, velut alicuios parentes, amare et re-
 verere, id modestè, etiam cum alicuiusmodi quidam
 pare, repugnet quicquam, precipiant, nisi ad filium
 illud referre committas, sed ad te.

514. Quod cum ita sit, postquam tu illis grati-
 am reddideris, si vbi ipse commodis tuis inventis-
 sis, tu eis odium aut contumaciam pro tali
 beneficii repuneris.

515. Cre-

515. Crede te illi esse charum, à quo amicè reprehenderis.

516. Nec unquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si verà obicit, ostendit quod emendemus: sin falsa, quod vitemus: ita semper vel meliores reddit, vel cautiores.

517. Quos familiares tibi feceris, explora prius, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum alys amicis gesserint, ne te postea necessitudinis poeniteat.

518. Ne familiaris illi fiat, cuius familiaritas tibi bonas res non auferat. Eos etiam vitæ, qui non te amant, sed tua: quales sint patris, & quænam consuetudine, ac tanquam affectu vel peris fies, vel labem aut periculum contabes. Illos quoque qui amicis feliciteribus iuvant: cum qui honorum studio, nihil profici habent in vitam & maxime æternam emendationem ludere. ac dicta dicere, aut imitata loquuntur: remittendo vanipennis effutunt: sed illi potissimum, qui ob leuem rixulam gravissimos inimicitias intercho-rissimas suscipiunt, accingunt, & blasphemant, quæ aliquando amari de cupiam, qui semper tulerint, barbarica quadam persuasione animi suadent esse iniuriam, quæ sit de amico, quod non ob inimico, in quo se ostendunt nunquam amasse, alioqui non putaret te tam cito lesus. Elujumili præstat inimicos, aut certe ignotos habere, quam amicos.

519. *Ista in adiutenda ad familiaritatem
circumstantior, in retinenda semel admissa collan-
tior.*

520. *Familiares elige, non placituros tantum,
sed & profuturos, non eos, qui omnia loquen-
tur ad gratiam, sed qui ad commodum, nec qui
suauiter assensuuntur, sed qui vere admoenebunt.*

521. *Si consueveris assensatoribus delectari,
nunquam verum audieris.*

522. *Ex bestijs eximabiles maxime, inter fe-
ras mulier, inter homines adulator.*

523. *Quam amanda sapientia & virtus, tam
etiam unde affectatio, quæ impedit ne illuc per-
ueniamus, dum suadet iam peruenisse, tam dili-
genda recta admonitio, quæ illuc perducit, dum
quasi per superstiti, & quæ in modum conficien-
dum sit, docet.*

524. *Si reprehendi feris agere, & reprehen-
denda ne feceris.*

525. *Nisi cum illum qui admonitori, cum te-
get, non habet.*

526. *Asperius huiusmodi consuetudine an-
ficus atque illius posse denica, utinam, autem
vixolum cunctis.*

527. *Nisi talis sis, qui confidas te posse illos
meliores reddere.*

528. *Sed huius fiducia non est nimis fidendum,
praesertim quoniam natura vult in malum fer-
re proue, ad virtutem autem declinare, & in
ardua semita.*

529. &c.

529. Explora & ipse qui sis, quo loco, qua conditione, nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus, quàm cæteris liceat.

530. Quo tibi plus concedente more licet, hoc minus trabente moderatione libeat.

531. In minores præbe te comem, in maiores reuerentem, in pares facilem ac tractabilem.

532. Sic ut viciosis semper durus, rigidus, inexorabilis.

533. A potentioribus contemni te, ne iniquè accipias: potiusq; id crede fieri fortunæ vicio, quàm hominis.

534. Si quid à minore proficiscatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam esse, sed libertatem.

535. Te etiam nimis esse delicatum, cui leues & tillationes, grandes videantur esse plagæ.

536. Nec oportet e-illuc te solui esse hominem, reliquos perudet, quibus nec curare liceat. Homo es, & uno quo cum reliquis humani-
lucure.

537. Imò verò, si sapientior es, si melior, hoc indulge, hoc concede magis de iure tuo cæteris, tanquam imperitioribus, aut imbecillioribus: tibi verò minus velis ignosci, cui tantum robur sapientia & virtus attulere.

538. Si virtute non excellis, cur postulas videri abis potius? si excellis, cur affectibus moderandis non plus quam vulgus præstas?

539. Injuriam accipere, quam facere: deus, quam de seipso, satius & praestantius: quod nec humana ignorat sapientia, ut Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540. Memineris hominem inbecillitatis esse falli, errare, nec te graviter aliorum delicta offendant, praesertim aduersum.

541. Impius esse, generosi peritioris iram retinere, atroci, sum, degeneris, vili: quod & natura in multis animalibus ostendit.

542. Cumque Deus nihil vel orehtius faciat, vel libentius quam ignorare, quas est tam dominus, qui negare possit illud esse pulcherrimum acq. excellentissimum, quo tam prope ad naturam illam accedimus summo & praesentis Dei.

543. Erit ut homines talis, qualem culpis Christum ergo te.

544. Et est profecto equum, utam in deus hominibus veniam, que in eisdem delictis, non alia non paria lenius deus ipse regit.

545. Nulla oratio praestantior, aut efficacior apud Deum illa, quem colere sumus ut eum filia Christi Dominus, que scire Dominica nuntatur.

546. De illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore hominem condonaris, quicquid ipse condonari tibi a Deo petat.

547. Eius lege remittant nobis ingem debili, si nos exiguum remittimus.

548. Quis

548. Quicquid vniuersum hunc in hominem
peccauit, minutissima pars est eius: quod quilibet
hominum singulis momentis in Deum peccat, ni-
mirum tantum, quanto maior & excellens est
hominis Deus.

549. Si cui es iratus, fac iuxta monitum A-
postoli, ne sol occidat super iram tuam.

550. Concessurus cubitum, amos ex odio
rivas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudi-
nes depone, ut composito & tranquillo animo
placidissime te quiescendas.

551. Cui semel ignoveris, cura ut ille sentiat
bona fide id esse actum ut nec ipse iniuriam
intemeris, & te exprobatum omnium, si qua in
te iurare aut commodare illi poteris.

552. Effectus iniuria, causa non ultionem tuam
manibus de quoquam sumas, nec tam illi mor-
talium mander, non est illi tuo byserum alie-
num, imo in collectionem carum, domino tuo inno-
rentiam facis, si non illi cogitationem relinquas de
confusio tuo.

553. Atqui Deus est omnium Dominus, tu-
meris sumis una sciri. Sit iustus, te questum, ac
ne queraris quidem. Oculis hominum singula in-
tueant, & iuxta factum verbum, ipse novit &
suscipit bonitatem & patientem.

554. Interdu sic ipse manibus eduxit: Alibi
equilibrum, & ego in manu.

555. Nam cum in animo sit iniuria, non in

facta, salua Deo sit, qui fuerit animus, & quod ei delictis supplendum.

550. Plurimum putamus tam esse unumquemque, quæ non est: et sunt vobis affectus nostri nomina curari, qui non sumus nos singula vitæ exanimantes, sed ad radicandam transgressas in sua ravinati.

QVOMODO SE QVIS que geret erga seipsum.

557.

CONVENIT te non eorum modo esse circumspici, sed etiam venerabilem probere, te putes te non minus aliquid facituri vel inepte, vel imprudenter, vel impudenter, sed e. flagitante, fletu, uel, uel, uel.

558. Pluris facias iudicium conscientie tue, quam vocis omnes ingentis multitudinis, quæ imperita & stulta est, ignota temere ut probat, suæ & damna.

559. Conscientia est, quæ turbata maximè affert animi cruciatum: tranquilla, maximè beatitudinem, cui nulla opus, nulla possunt regna comparari.

560. Hoc est, quod Dominus in Evangelio pollicetur suis, omnia plura etiam in hac vita recepturi erunt, quam quæ pro se repudiaverunt.

561. Paxa nre profutura malo, nec laeva bonum.

562. 217-

562. Mortuus quid plus referes de fama, quam pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nec vino quidem prodest, si eam ignorat: si nouit, nihil affert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

563. Conscientia verum, & solidum, & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitæq; huius magna est magistra, & , quemadmodum scitè ille dixit, Murus aeneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula & securi, nec vllas est tantus error, qui eum commoueat, est enim mente defixus Deo, illiq; fidit vni, ac ei se nouit peculiari esse curæ, cui scit parere vniuersa.

564. Turpe est alys notum esse, ignotum sibi.

565. An non tibi sufficit, te & tibi notum esse: & (quod maximum est) Deo?

566. Qui tamen numinis curam abiciunt, vt audacius & securius peccent, id dupliciter sunt mali, quod nec homines reuerentur, nec Deum.

567. Et in conscientiam iniuriæ sunt, quam derident, ac deludunt tanquam ob id spreuerunt famam, vt se conscientia sua liberius vindicarent, quæ hac de causa effusius delinquit, quod nulla metu coercetur.

568. Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere, ac contendere, vt excellensissima nostri pars ornata atq; exulta sit veris germanisq; ornamentis, nempe religione.

569. *Nam is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates deum, qui amique sine ex-
transferri sunt, sine se corpore: cum potissima
humana pars sit mens.*

570. *Nec amat se, qui ignoratione sui se-
ipsum fallit, vel falli se ab aliis patitur: inter-
itum gaudet, cum ea sibi persuadet inesse bona,
quæ nulla sunt.*

571. *Hic non est in homine amor sui, cum
ipse sit animus: sed amor corporis inmensum
cæcus, ferre, perniciem sibi & aliis.*

572. *Quem non inuicem caput esse, ac origi-
nem malorum omnium Socrates pronuntiavit,
quisque tollit charitatem mentem, vult in ge-
nere hominum mala omnia nasci.*

573. *Non mirum quod se huius modo amat, is nec a-
lium amat, nec ab alio amatur.*

574. *Superbia multum discit, superbia multo
etiam magis.*

575. *Servator noster breui declarat docu-
mentum, quid sit amare se, quid odire: Qui odit,
inquit, animam suam, nihil uli re parat illi su-
tialis aut perniciem indulgendo, is verò amat &
se, & filiam suam: qui vero amat indulgendo,
is odit, is nihil parat.*

576. *Laborem pro aeternis & celestibus precibus
quæ nisi amens relinquit: cum nec humana res
& fragilia circa laborem acquirantur.*

577. *Hæc est lex eorum, quibus pater est*

Adams

Adam, ut laborent: hac eorum execratio, quibus mater Eva, ut affligantur.

578. Quanto præstat auiti, ut maxima merces opera nostra queratur, quanta exigua, vilis, et evanida? atq; hinc sempiternis cruciatibus et terror.

579. Quid quod facilis & tutus, & securus, ac proinde iucundius leuiusque est, bene agere, cum peccatum timoris & sollicitudinis sit plenum?

580. Peccatum homini mors, ut iugulare ipsum videatur quisquis peccat, abducit enim se à Deo vita nostra, & à quiete conscientie sue, qua nihil est beatius.

581. Peccati sordes ablues lacrymis, penitentia, & invocatione diuine clementie, multum huic confusus.

582. Occasio omnis peccandi & caussa, incommensurabilissima cura vitanda est. Sapiens ait: Qui amat periculum, peribit in eo.

583. Et imminet semper occasioni suæ Diabolus, per quem nunquam nobis licet securis agere.

584. Semper est cum eo belligerandum, ut verum Iul. dixerit: Militia est vita hominis super terram.

585. Et cum sit hostis tam potens, robustus, safer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot strata, gentia nulla ratione,

ante arte, aut vi nostra propria possemus pervenire illi, nedum superiores e conflictu excedere, scilicet diffusi nostris copiosius, ad Deum accurrendum est, ad optum implorandum.

586. Hac causa Dominus ac Magister iudicis suis illud subinde precipit, orent & religiosius affectibus à patre optum petant, ne in tentationem ducantur, nec est, in praelium, quo in manu cum Diabulo conserant.

587. Et in oratione, quam ipse nos docuit, ille est coronatus: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à pravo illo insidiatore.

588. Sic ergo agamus semper, tanquam in acie semper, vigilantes, attentissimi, intenti, occasionibus nostris non indormientes, & cum tanta sit vite fugacitas, in tanta incertitate, ut ne crassimum quidem possit sibi quisquam polliceri statum est & periculosissimum, si spes vestras in longum tendamus, differamusque nos adiuvare futuro itineri, quo singulis momentis vacamus, inscijs quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quamobrem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie accrescat, quo insistenti & confisi, nunquam per segnitiam aut torpiditatem impuantes opprimamur, aut discedamus inerti, sed parati abire, & vite huius pleni, agentes præ nobis magnam & optimam spem vite, innocentis sanctæque transacta per fidem filij Dei & pietatem, quam

nos edocuit, quo munere nullum potuit homini
à Deo maius aut pulchrius dari, quo Deum no-
scimus, & quantum effici à mortali potest, emu-
lamur, sequimur, consequimur.

389. Sine hoc quid est homo aliud, quàm im-
mortale pecus?

390. Ut vnus dies humanæ vitæ præferendus
est longissimæ ætati corui, aut cerui, ita dies v-
nus ex religione actus, hoc est, diuinæ vitæ, toti
æternitati sine religione anteponendus.

391. Hæc est vita æterna, inquit Christus Do-
minus, vt cognoscamus patrem, & quem ille mi-
sit Iesum Christum.

392. Hic est cursus absolute sapientiæ, cuius
primus gradus est, nosse se, postremus, nosse De-
um.

Regi seculorum immortalis, & inuisibili,
soli Deo, beatus & gloria.

IOAN. LUDOVICVS D. MARIE CAM-
 BRIC PRINCIPIS HAN-
 RICHI VII. Angliæ re-
 gis filiz, S.

SOLITVM est principibus adhiberi
 satellitum quod pro custodia corporis
 & vita illorum perpetuo crearet. re-
 cepto magis more, quàm sapienti aut
 probò, cum principes eo ipso metum su-
 um tescantur, qui verè ex conscientia na-
 scitur, nec ulla certior custodia sit, aut fi-
 delior quàm innocentia, & populorum
 amor, què non armis aut terrore extor-
 quetur, amore, fide, diligentia, cura com-
 muniū commodorum elicitur. Nec im-
 merito laudata est Agasielis Lacedæmo-
 num regis sapientissima vox, polle quem-
 us sine satellitio regnare, qui sic subditis
 imperaret, vt illis pater. Sed si conue-
 tudo tot annorum vfu comprobata, tolli
 tam subito non potest ne custodiū cor-
 poris illius careat, parentes tui curant.
 Ego verò à matre tua, inclita & sanctis-
 sima femina, rogatus, satellitum cir-
 cundabo animo tuo, quod te securio-
 rem ac tutiorem præstabit, quàm hastati
 aut legitarij quicunq;. Nam hæc corpo-

rea custodia, corrupta nonnunquam vel
precio, vel metu, vel delicijs, imperato-
rem suum aut deseruit, vt Neronem: aut
prodidit, vt Galbam: aut etiam occidit,
vt Pertinacem. Hi abs te semel bona fide
assciti, pectora sua pro salute tua aduer-
sus impetus assultusq; & insidias omnes
obijcient. Est enim maius animo peri-
culum à viribus & allu viciorum, quam
ex pori ab externis aut internis simulta-
tibus: quantò cuiq; charior esse debet a-
nimus quàm corpus, & viciorum callidiores
insidie atq; occultiores & eorum tyranni-
um grauior & interitus animi acerbior
& terribilior. Accipies igitur satellites
ducentos, aut paulo plures, quos sic tibi
saceras familiares, vt acconctos, nec inter-
dum nec domi nec in publico locas à tute-
lari vel latum vaguem discedere: ne his
aut certe similib. delictis, preda sis dia-
bulo: qui, vt Petrus ait, tanquam leo rugi-
ens circumit, querens quem deuoret.
Symbola appellauimus quasi notas quasdam,
eiusmodi veter. mouerat principibus se
insignire, quos & in hodie. Sed latius res
patuit, ad vulgum etiam progressa: vnde
tanquam ex fulticis longe manarunt illa
solide cuiusdam arrogantie, quæ hoc
tempore principes viuant, indigna
non

non modo Christianis, sed etiam gentilibus: quibus illi omnibus minantur, omnes terrent, & sibi ipsi plus tribuunt, quam homini est concessum, maioremque impotentia sua fiduciam collocant, quam in Deo. Intelligi potest de quibus loquar, nec mihi explicatius quicquam dicere necesse est. Eiusdem ferociae lunc insignia leonum, ursorum, pardorum, luporum, serpentum, draconum, molossorum, aquilarum, vulturum, gladiatorum, ignium, & huiusmodi, tanquam pulchrum & magnificentum, & verè principe dignum sit, talis esse ingenij, qualis sunt illa, atrocis, rapacis, leui, cruentique. Quomodo praestaret aliquid pro inuicibus ostendere, quod humanitate, comitate, lenitate, dulcedine alliceret, atque inuitaret? aut grauitatis & praestantiae magnitudine ac maiestate detineret? Porro symbolum hoc est lex, ut sententiam absoluant verbis ad summum quinq;, & quo breuiora sunt, hoc venustatis plus habeant: quale est illud Augusti, *Matura*. Obscuritatis aliquid, & allegoriae symbolum condit, ut paulum a naturali sensu deflectatur: modo ne tanta sit, quanta Pythagoras est usus, & ab intelligentia dictorum suorum arceat imperitos, qui symbola sua longissi-

gissimè verbis abduxit illinc, quò sensus spectabat: adeo vt Tyrrhenos induxerit, illis circa omnem allegoriam parere, cum eam non assequerentur. Iccirco & expositiunculas addidi, breues quidem rei argumentum sed in hoc tantum, ne te in multis ambiguitas vel remoraretur, vel falleret. Mihi pro hoc Satellitio nolo stipendium aliud numerari, quam vt lex Christi, vnde sunt nobis hæc desumpta, vtiq; volumus, in tota vita atq; actionibus tuis regnet: magno exemplo priuatum, si talis sis princeps ipsa, quod facile consequeris matris tuæ imitatione. Homini enim Christiano, quod potest amplius premium, aut prellabilius in hac vita contingere, aut ad futuram fructuosius, quam videre rectas suas admonitiones non irritas cecidisse? & opera sua autam aliquorum pietatem? Imperat tibi Dominus Iesus spiritum suum, vt & felicissima quam diutissime viuas, & fortunis omnibus probitatem anteponas. Brugis ad Calend. Quintiles. M. D. XXIIII.

1. Scopus vite Christus.

Sic hoc primum symbolum, tanquam felix
auspicium lateruero, quo munerant, omnia re-
ferenda in Christum, & in eum dirigenda, & ad
enlambam sagittarum in scopum.

2. Pax Christi.

Hec est, quæ in totum hominem placidissi-
mam concordiam & quietem inuehit, ne quid in
ipso tumultuetur, nec cum aliquibus aut foris
pugnet, vel dissentiat.

3. Morus atheniensis sana conscientia.

Impugnabilis est enim, & qui nescit bene
vincere, iuratur ex Heracleo & sic Morus atheniensis
esse, Nil coniare sibi, nulla posse ferre culpa.

4. Constantia vitæ, minus nil lrepere.

Est constantia felicitas & miseria ut antea
est, qui si tranquillus sit, suavissime agimus, si
commoveatur, asuavissime cet si sui turbetur, cer-
tissima illa aqua si quis bibat, liquida & gustui grata.

5. Bonis omnia in bonum.

Homo probus et sapiens, quocumq; sine bonis
contingent, sive mala, ad summo salutarem & vir-
tutis decore teperant, Deus etiam omnia,
quæ dat obsequio sui, convertit in salutis instru-
mentum, sicut Paulus inquit, Diligentibus De-
um omnia redeunt in bona.

6. Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus, non leniter
advertenda, sed securibus rescindenda.

7. Vir-

7. Virtus instar omnium.

Nulla enim res bene viuendum indiget, qui eam habet, quod bene senserunt, & id sentire Christianos magis debet.

8. Virtus citra fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis & Christianis.

9. Tibicen fortunæ virtus.

Infirma sunt sine virtute, quæcumq; vel exterius contingunt, vel corpori, ideo sustentaculum fortunæ est virtus, hoc enim in ædificijs est tibicen.

10. Sanus intus & exterius.

Iuuenalis ex Socrate: Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

11. Antidotum vitæ patientia.

Horatius, Cuius d. l. vii. remedium est patientia, hoc est verum antidotum contra int. venena huius vitæ, quibus vniuersæ intus & extrinsecus innadimur.

12. Salus vitæ amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia, & maxima quæq; oblectamenta insidiosa, ut Cicero in Lælio declarat.

13. Oculus vitæ sapientia.

Sapientia est rerum humanarum & diinarum noticia, qua sublata, caca esset vita nostra, & in densissimis tenebris destituta.

14. In virtute oculi & manus.

Inspectiendæ enim virtutis, & agenda.

15. Multi nimium, nemo satis.

Habent, intellige, La. Seneca? Fortuna multum minus dedisse, nemini tamquam multa quam plura quam sufficiat, aut minus quam possideant, quodam tamquam videntur se habere satis, quod ad cupiditatem vivunt, non infatigabile est.

16. Satis hoc conuenit.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei, qui animus non cupit.

17. Satis velle iuro.

Quid illic tam comiti congerere, est tam anxie euadere, cum, volens velimus, relinquentes sint.

18. Intus quam exterius formosior.

vera pulchritudo est in animo, itaque Stoici solum sapientem vocabant pulchrum, Cicero 3. de Fin. & Socrates apud Platonem in Alchida de Peta, optabat, ut intus pulcher efflueretur.

19. Intus quam exterius ornatior.

Ornamenta interius sunt virtutes, et uirtutes animosque extendentes sunt vestimenta, et firma corporis.

20. Harmonia tota.

Et nihil ab alio diffinet, sed sit conueniens in animo dulcissimum, bene verum esse Musicam dicebat Socrates.

21. Velle iurare omnino.

Apud Deum sufficit velle, & gentiliū sunt illa celebrata, si desunt vires, tamen est laudanda voluntas. Et, Voluntas pro facultate.

22. Natura quis pauper?

Nulli potest deesse, quo se sustentet, sic enim providit natura, ut facile, iuppetat animantibus alimonia, modo ne quis putet, se non posse vivere sine pane siligineo, & pisciculis ex mari Aegeo aduectis, aut aniculis multo parandis panis & aqua vitae sufficit, interim solum olus.

23. Opinione quis dives?

Nemo est humanis opinionibus dives, quae in immensum nostros usus auxerunt, ut nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur, quo fit, ut dives non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita, si errorem communem deipimus, nec sua opinione quisquam erit dives, nec aliena.

24. Nec malum, nec fronsentem.

Nec malum quid feceris, reuerit in Deum, nec quod malum & illud, reuerit in homines, tum ne alios offendas, aut ex incerto sis ad malum.

25. Sapiens solus longivus.

Vita enim stultorum non est vita. Ita deum est vita, qua per sapientiam agitur. Ita preferendus est una dies sapientis longissima eternitati stultorum, ex Cicerone V. Tusculanarum quaestionum.

26. Nocere promptum, ut pessimum.

27. Prodesse abstrusum, ut optimum.

Nihil est tam ambiguum, aut tunc, quod non possit aliqua nocere, sed prodesse difficili-

nam, non est huiusmodi. Et parere possit, ut
tempore diabolicum: prodest vero, virore diu-
inum, prestantissimum; insit enim capiti
debet vires sua: nuncendo, cum arcani myster-
ia hominum necare, sed inuadendo, quod rarum
est et pulcherrimum, diuinæque nature co-
qualum.

28. Pauper egenus, nouissima.

Non est pauper qui caret: sed qui caret, qui
desiderat, doctores per am ingressus, Quam mul-
ta, inquit, ego habeo? 29.

29. Alienis lacrymis cautiore

30. Alieno calu laetior.

Non est gaudendum alienis malis, sed danda
opera, ut illis fructus laetior, ne in illorum
causam incidamus, nec inuidendum alienis la-
tuit, sed gaudendum, tanquam si tibi contigerit.

31. Cor canum in iuuenili corpore

Ut si prudentia senilis in iuuentute, cor enim
solus est in senibus et uetus, unde credat homines.

32. Pedica fiducia fiducia

Peripitur scilicet, qui suum nummum fidem alio
sed potissimum, qui simpliciter, ne videri quidem
sua, unde simile nascitur arrogantia, et vani-
tas, quæ sapientem virtutibus intereunt.

33. Columbi oculos in serpente
curde

Hoc ex euangelio: Estote prudentes, ut ser-
pentes, et simplices sicut columbe. Dicit enim

non corde sapere, sed oculo in iudicando uti mi-
nimè maligno aut vafro.

34. Oculus in scepro.

Nulla virtus magis decet principem, quàm
prudentia. Quid enim aliud est potentia in stul-
to, quàm gladius in manu furentis? Istud sum-
tum ex Hieroglyphicis Aegyptiorum.

35. In virtute delphinus.

Narrant nullum animalium celerius esse delphi-
no. Admonemur, non debere nos differre bene a-
gerè, sed uti in eo aggredièdo magna celeritate.

36. In vltione Callipides.

Suetonius in Tyberio refert, hunc seu homi-
nem, seu animas aliud, cum diem totum se com-
moueret, non promouere tamen cubitum vnum,
ut tarditas illa in prouerbum venerit. Signifi-
cat symbolum, lenissimos debere nos esse in vl-
ciscendo.

37. Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum, Tempori pare :
de quo Plato, & Cicero, & Seneca. Accommo-
dare se debet vnusquisque tempori, nec speret, coa-
cturum se tempora, ut sui rebus seruiant : ipse
potius praesenti rerum statui subseruiat.

38. Tempori parcus dispensator.

Et istud vetus : Tempori parce. Nihil carius
debet nobis esse. Quippe nihil aliud est tem-
pus, quàm vita, quam vnusquisque tantum se
vivere proficietur, cum nullius rei magis sit pro-

dignus, quàm impetio. Seneca de brevitate vi-
tæ curam spectat.

39. Magno vendendum tempus.

40. Gloria Crocodilus.

Animal est in Nilis, ante Aegypti: unda
hanc servat naturam, ut persequentes fugiat,
fugientes persequatur. Sic gloria quæ cunctis fa-
git, negligentes sequitur. Salustius de Catone:
Quo minus gloriam petebat, hoc eam magis
assiduebat.

41. Hemerobita vana gloria.

Aristoteles scribit, in Ipponiam Syriæ flu-
minis nasci bestiolam, quæ ad perendum diem
nunquam perveniat, quæ hac de causa diu vivere
iniquum: & hominem quasi diuivisse in vana glo-
ria gloriatur, nec diuturna esse potest.

42. Dilce vivere.

43. Dilce mori.

Utique ex æquo discendum, & rectè vinc-
te, & rectè mori. Nemo rectè moritur, qui non
rectè vixerit. Hoc est totius vite exercitium;
ut bene vivamus, ut iniquo moriamur animo.

45. Vire, ut possis vireas.

Sic est hic vivendum, ut ad alteram perve-
niamus meliorem, atq. adeo veram vitam. Nam
præter vitam quod aliud est, quàm peregrinatio?

46. Virtus excutitur, non perit.

47. Generosa virtus flau accendi-
tur.

48. Vir-

48. Virtus inimicitijs fortuna creleat.

Eodem pertinent: *Virutem maiorem fieri aduersis, tamquam materia suorum incrementorum. Medium referri potest, vel ad statum itatæ fortune, vel ad laudem.*

49. Extorquet quies.

Nullum imperium grauius aut potentius quieto, in quo inest plus autoritatis & maiestatis, quam in vehementi ac turbulento. Tale describit Virgilius *Aeneid.* Ac veluti magno in populo. Et Claudianus de consulatu Manli Theodori: *Imperium concitatum, vt multam habet impetibus, sic minus vivum, citius contemnitur, scilicet frangitur.*

49. Terret imperium.

De imperio vehementi, quod metum quidem iniecit, sed debilitat subditorum vires.

50. Blandum imperium imperiosum.

Maiores enim habet vires, & fortius cogit. Ausonius: *Blando vix latet imperio.*

51. Domitrix omnium patientia.

Virgiliana: Vincenda omnia fortuna ferenda est. Fortuna & casus humani & imperii hominum retinuantur, si opponatur miles patientie, quod ostendunt martyres nostræ pietatis.

52. Nobilitatem non dat vnus dies.

Nemo est nobilis, quod his aut illis parentibus natus sit, nec sors nascendi, quæ uno die contingit, facit nobilem, sed præclaræ virtutis

acine. Inueniatis :

Tota licet vegetes, nonnulla uidique cere

Abria, nobilitas sola est atq; unica virtus.

53. Generositas virtus, non sanguis

Ad idem tendit. Indulgentia ad eam rem tran-

sit. Quis equus generosus? quis canis? nome-

qui optimus? & sic in ceteris animantium ac

rispibus. Ergo & generosus homo non alius,

quam optimus.

54. Fortuna nimis blanda haerens

Publius in Mitis: Fortuna cum blanditur,

captatum valet. Nulla est alia fortuna quae de-

rit, sed admodum, non efferi, non sedere cor-

poris ac diuitiarum successibus, hi enim fortunae

nomine solent intelligi, nec Deus nos fallit, ipsi

non fallimus, stulti tenentes rebus.

55. Fortuna fallacior, quae blandior.

Quod non ad considerationem animi Cardinalis

Cronio dederam, sed non tam symbolum id fuit,

quam rationum. Nam cum se effudit, For-

tuna in illius & Ceruini patris suum affudit.

lee, repente utrunque absumpsit, sed Cardina-

lem adiungentem adhuc, alterius & regni in-

notum.

56. Stabilissima Fortuna stultissimi

Idem Mimus: Fortuna nimium quae fraudi

Autum facit. Admit enim mentem, & tam

successibus insolentis animus hominis, ut tam

vel alios ferre possit, nec se. Monum. mortem

nam sapientissimam fœminam dixisse mihi, cum à Sion ad Richemondiam cymba veheremur, se quidem temperatam & mediam quandam fortunam malle, quàm vel asperriam, vel lenissimam: alterutrum tamen optandum si esset, electuram citius, tristissimam quàm blandissimam: infelicibus non deesse consolationem, fortunatissimis deesse mentem. Quod dictum verè pudici pectoris & sapientis, ego apud multos in hac regione celeberrimum feci.

57. Corpus excors fragile.

Horatius: Robur sine consilio mole ruit sua.
Et apud Ciceronem saepe, Nihil esse vires cyra consilium.

58. Cor vel incorporatum firmum.

Consilium magnas per se habet vires, etiamsi corporeæ vires desint, quod ostendit natura in formicis aut apiculis. Salustius: Ad viribus, aut velocitate corporis res magne geruntur, sed consilio & auctoritate. Eadem est sententia Ciceronis in Catone maiore.

59. Fideli nullæ lætæ.

Omnia ei conceduntur, nihil est ei clausum.
Theophrastus: O Cyrne, argento fidelis prestat & contra, infideli nihil est satis clausum.

60. Autoritas rerum agendarum telum.

Plura perficit auctoritas, quàm vires, aut etiam consilia. Declarari hoc potest in principibus,
qui

qui magnas res gerunt, non tam opibus aut scientiis, quam auctoritate & maiestate. De his dicebat Cæsar, *forma plerimum conficitur.* Adulatum quoque interest, quis dicat, *Imitatus, an imitatoratus, ut ait apud Euripidem Flaculus.*

61. Veraci creditur & mentienti.

Propter auctoritatem & praeceptam sident.

62. Mendaci non creditur, & iuræco.

Aristoteles interrogatus, quid lacerentur mendaces, respondit: *Ut cum vera dicant, nemo credat.*

63. Magis amoris amor.

Quid est, quod sic allicit amor, ut amor. *Martialis: Hoc non fit verbis, Marce, ut amaris, ama. Est naturalis quædam in rebus coniunctio & harmonia, ut nemo illum odia, quo diligitur. De hoc Plaro, Seneca, & alii.*

64. Philtra amor.

Tragicum est opus, alii pocula amatoria ad amorem exprimendum, autem amare.

65. Magnum satellitium amor.

Claudianus: *Non sic exilia, nec circumstantie pile, ut toratur amor. Salustius: Dico animæ, aut opes, ut scilicet reges sunt, sed omnia. Nemo enim vult nocere ei, quem amat. Simile est quod sequitur.*

66. Eiculis in opes amor.

Non modo impia, sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui amant, omnia in

pericu-

pecunia esse constituta, amorem parum posse, cum videamus maximas opes propter odium subuersas, minimas verò & infirmas amicitias constabilitas. Hinc verbum vetus: Vbi amicitia, ibi opes. Apud Germanos & Scythas nullæ fuerunt olim opes aliæ.

67. Vbi terror, ibi timor.

Necesse est eum timere, qui terret alios. Ex vetere sententia apud multos celebrari.

68. Vbi vber, ibi tuber.

Apuleius in Floridis: Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus, datum, quin & tamen admissum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaque latetia subsit quæpiam vel parua querimonia, continuatione quadam mellis & fellis: Vbi vber, ibi tuber.

69. Omnia propoluit labori Deus.

Horatius: Nil sine nigra fœta labore dedit mortalibus. Et Virg. Labor omnia vincit improbis. Ferunt fabulæ, ionem hominibus omnia venalia exposuisse, precibus esse laborantem. Hic non potest, quantum in re cerni valeat quæ taliscunque sedulitas, ut de formica scribit Phædrus.

70. Immodica imbecilla.

71. Modica firma.

Cum Theopompus Rex Lacedæmoniorum Ephoros regio imperio opposuisset, querenti vtori, quid minorum filius potentiam esset traditurus, quidam a patre acceperat: Atqui firmiorem, inquit,

inquit. Modicam verò, cum mediocri est, tum
consideratam. Itaque dictum pertinet. Et in vici-
tuta res mediocres iucundiores ac stabiliiores
sunt, quam vaste ac immanes. Unde illud Hesio-
di. Dimidium plus tota quæ mediocritas nimio-
tate præstabilior. Et Claudianus. *Pariter exiguu
melius.*

72. Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem pervenit, nisi a vi-
lis minorum; qui gravior est illum infirmitas
despicere, quorum adiumento eò euectus est, ut
de hoc ipsi scire liceret.

73. Vicit vim virtus.

Virtus in Deu cognata, vires omnes homi-
num infringit.

74. Strauit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, potentiorum
esse virtutem opibus & talibus fortunam, ut
magis & excellentes virtute viri humanam ef-
fuerint sublimis & impetiti alacritas, & quibus
opes succubissent, ea virtus superavit, velut
carcerem Socrates, Rutilias exitum inimicorum
potentum Cato, sed atrocissima dicta nostri
martyres.

75. Fortitudo in fortunam non ho- morat.

Non est fortitudo cadere, sternere, et aliter
hominibus afficere, hoc belluarum est non ho-
minum. Vera fortitudo est, victa colubere, for-
titer

multa despicere, nihil nisi pbitatis timere iactura.

76. Optima, cibus inuidiæ.

Inuidia non arrodit nisi excelsa & optima: humilia, abiecta, vilia negligit, non sunt illi esui. Molestum est, inuidiam ferre, & tamen mole- flans, nihil habere inuidendum.

77. Inuidia sibi & alijs venenum.

Alia perimit, sed primum seipsam, in ceteris inuidia est iniquissima, in hoc aequissima, quod & illam tanquam veneno consumit, in quo est, & eum vlciscitur, quem impetit.

78. Inuidia vipera.

Ferunt hanc edi, arrosis matris lateribus, ita priusquam exeat, matrem perimit. Sic inuidia primum omnium enecat eum, in quo gignitur, tum prodit venenatissima fera.

79. Quod Deo, & homini.

Aequum est, non ipsos voluntati Dei prabere morigeros, ac obsequentes, nobis, idem placere, quod Deo. Ne quis indignetur aut improbet, res sic aut aliter cedere, cum auctor omnium sit Deus, nos quorsum tendant ignari.

80. Da ut cece.

81. Accipe oculus.

Facet eum qui dat, non meminisse benefici, nec multum spectare cui det, certe continuo o- culis auerteri, ne exprobrare, aut imputare vi- deatur, aut laudem quarere. Eum vero qui ac- cipit, intueri non tam minus, quam dantem, & semper

semper meminisse gratia. Idcirco fingunt tres esse
Gratias, duas nunquam retrospicere, tertiam
semper priores intueri.

82. Bonus bonis & malis.

83. Malus nec bonis nec malis.

Bonus & admirabilis & charus est bonis &
malis: malus vero neutris.

84. Prædium in innocentia.

Inter tot vitæ liliis pericula, cum reliquis
tanta iniuria obnoxia sint, innocentia nocere non
potest: cum & reliqua fluxa, & euania, &
infirma sint, solum innocentia efficit, ne aliqua vio-
latur infirmitas, nec quisquam vitæ re magis fide-
re, qui vitæ debet comparare sua saluta mun-
imenta, quæ non tantis modo agat inter pericula,
sed inter maximos terrores securus. Innocentia
humanorum stramina, inquit Plinius in præfa-
tione.

85. Matura.

Quod aliter dicitur: Resiste tarde, Augusti
verbum apud Suetonium. Per quod intellige de-
bere in negocijs generalis celeritatem tarditatem
admixcere, nec quicquam nimis properanter agi,
nec nimis lente. Hoc duo verbo unico significari
putant, Matura, ut apud Salustium. Nam quæ
cum incipias confilium, non confilium, mo-
rari oportet, sed festo. Quamquam in consiliis
velim suscipi plus tarditatis, in agendo autem
modo satis grauius deliberatū, plus celeritatis.

86. Ci-

86. Ciconiæ beneficium.

Ciconiæ hic mos est, ut unum de pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata: tum & parentes senio confectos tamdiu & nutrit, & gestat humeris, quam ipsa eis fuerat paruula atque imbecillis educata: unde ἀντιπαιδείων. Ita optime in eam collocatur beneficium, & in homines gratos: qui eius significantur nota, tametsi commodandum est cuiusque possis. Quod vulgo nostrates dicunt: benefac, nec spesces cui: sed gratis, potissimum propter exemplum.

87. Comœdia vita humana.

Est enim cen ludus quidam, in quo unusquisque agit personam suam. Danda est opera, ut moderatis affectibus transigatur, nec cruenta sit catastrophe, aut funesta, qualis solent esse in Tragedijs, sed lata, qualis in Comædijs, ideo additur:

88. Ne vita Tragœdia.

In qua turbulenta & sœua sunt omnia.

89. Conhde recte agens.

Neminem metue innocens, nam probo animo nemo potest nocere. & si corpori noceat, haudenus nocet, ut animam ex eo tanquam de carcere in libertatem emittat, veramque vitam.

90. Veritas temporis filia.

Verum, quod diu latuit, procedente tempore existit & apparet, ne quis fidat mendacio, vel putet in occulto veritatem semper fore. Cicero:

Opinionum commento delet diu, natura iudicia
confirmat.

91. Lupus mendacio tempus.

Uolat enim, & abscondit.

92. Veritas premitur, non opprobriis.

Labores verum illa fluctatur tandem.

93. Mendacia cunctas tenebræ.

Tandem cunctas obscurant, tunc & amat te-
nebras, quibus tueri se.

94. Veritatis splendor comes.

95. Exilium inter malos

Non est exilium a patria abesse: sed à bonis,
& inter malos agere. Relegatum Sino perit
Diogenem primum, & illos re. paucosque Dioge-
nes, cum his Alciatis videret, illi in Penziam
barbarie.

96. Ne hilarem infantiam infantiæ.

Ex secula, quoniam quæ mente obiecta, vel sub-
mersa, voluptatibus se ex delictis torquent.

97. Inter spem calcatas.

Edmonet non in nata agnitione inter inimi-
cos, semper inimici se per se loco non a, et ceteris.
Elume & magis carere opus est ad eam
transigendam.

98. Deum sequere.

Vetus dictum, i. e. dñi. Potest sic dici, Deus
loq, ut illud & dñi aq, assumpsit te eorum
in hac vita nullius permittas, & impius ob-
temperes, & exemplum amulet.

99. Pa-

99. Fama pluris quàm opes.

Et iucundior est, & vtilior. Multos videmus magnis spoliatos opibus, propter aduersam famam, alios propter secundum & fauorabilem rumorem locupletatos.

10. Virtus pluris quàm fama.

Res solida & firma, & perennatura, plurius asstimanda est, quàm ficta, atq; adumbrata, & corpus quanto maioris, quàm vmbra?

101. Virtutis vmbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

102. Oculus in pectus.

In pectore est cor, sedes cogitationum. Perinde est, ac si dicas: Nosce te ipsum.

103. Non extorquebis amari.

Claudianus in Panegyrico sexti consulatus Honorij. Cetera extorqueuntur vi, amor non potest vis inferri.

104. Tempus edax termin.

Ouidij in Metamorph. x v. & Aristoteles: Omnia tempore contabescunt, & decidunt, præter Deum & spiritus, quibus illi immortalitatem communiauit.

105. Subiecta Dei manu consistimus.

Nec angeli, nec anime nostræ sunt natura sua immortales, sed voluntate Dei, nec res vlla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustineret. Quod intolerabiliter est in tanta uir-

mitate superbia, aut ingratitude, si non epulo-
cas, cuius munus sit vita, & ea quibus iur-
mascis.

106. Gloria vento discutitur.

Cum aliud non sit, quàm flatur quidam.

107. Propter invidiam vela opulen-
tiam.

Invidia (inquit Salustius) ex opulentia orta
est: ideo queri videntur suam, ne invidiam nubes
pariant, grauius est eam ferre, quamulsi in-
noxiam.

108. Honores onera.

Multa cura & sollicitudines suscipienda sunt,
multum laboris ad eundem constitutis in dignitate,
aut honore, maxime, exemplum student conser-
uare. Non minus est venustum, si dicatur: Es-
ces sapiens, acut sapiens, mox illud Romanor-
um insignis. Sicut & scilicet seruitus ac onera.

109. Virtutis velle pariter.

Ad stabilitatem virtutis pariter, cum reli-
qua sibi summo sollicitudine.

110. Maledictus immortalis prefe-
renda.

Ut virtus & eius aeternum pramium, iustitia
aut honoribus, aut quibusque humanis affectibus.

111. Alia vita.

Celerem enim auolat, & fugiunt freno non
remorente dies. Et hoc rimor, si sit bona vita,
nam mala diutius immoratur & premunt.

112. Fi-

112. Fidens, non confidens.

Sperandum est bene, sed non stolidè, aut imprudenter, cumq; incerta sint omnia futura, nec in felicitate attollendus est animus, nec in aduersis contrahendus. Nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod maius sit viribus, aut verecundiæ terminos excedat.

113. Cuius pudebit, pigeat.

114. Ne feceris, quod factum nolis.

Finis in re omni spectandus est, stultumq; est id agere, quod postea multo redempturus sis. Ne feceris, cum parum proderit pœnitentia.

115. Stulta de alienis superbia.

*Videtur enim absouum, si ob eas te extol-
las, quæ tuæ non sunt. Porro quid sit alienum,
declaratur proximo symbolo.*

116. Alienum quicquid adimitur.

*Quod tolli potest, nostrum non est, vt fortuita
& corporea, solus animus est noster.*

117. Quod commodauit fortuna, tollet.

118. Quod mutauit natura, repetet.

119. Quod parauit virtus, retinebit.

*Commodata videntur à fortuna, quæ eadem
redduntur, mutata à natura, quæ similia, non
eadem, sed vtraq; non illius futura sunt apud
nos, quàm creditor aut commodator perit. At
virtutis prædara facinora, quæ malis hominibus
iniquis Socrates, Seneca, et alij, non
sunt.*

120. Princeps privatis sublimior senti-
endo.

Non deest principem aut optime modo : aut
potentia privatis excellere , sed sensu quodam
& opinionibus supra populum cum capiti sapie-
ntissimis : ut non monasteria exigua & vilissima
reculas sicut plebes ultrased sic in eis , et digni ar-
ta sapientia quadam secularis. Indignum erant
eos , quibus ceteri parent , non melius de rebus
censere , quam vulgus imperitorum hominum.

121. Princeps multis consulendo.

Hoc denique est principem agere , publica re-
sistere sibi anteposere , exstimareq; neminem
esse intercedere , cuius tanta peculiariter ad
se non pertinet. Itaq; Princeps officium suum
implet propria comoda & proprios affectus ex-
pendo , inducendo communes : utros enim electi
sunt Principes , ut essent , qui sui privatis salutem
curis , publica exequantur. Libet & sic dicere
Officium est imperare , non regere.

122. Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe relinquant , vel cogites , reveren-
tus corpus.

123. Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut penitudine deleri , aut
castigatione tolli , aut explicatione levare , aut
confusione leniri , sine sit delictum , sine affe-
ctu aliquo.

124. Non

124. Non quàm diu, sed quàm bene

Ad vitam & actiones omnes pertinet. In ful-
tis breue tempus seu vitæ contigit, seu quid ali-
ud agendi: nemini adempta est in quam uolocunq:
tempore facultas rectè se in eo gerendi, quod in-
stituit. Ideo non refert, quanta sit ei diuturnitas,
sed qualis administratio. Nec vitam, vt sit bona,
longam esse oportet, vt in vno momento sanctis-
simè licet viuere.

125. Nomen præ opibus

Pluris enim faciendum est bonum nomen,
quàm diuitiæ multæ, iuxta sententiã Salomonis.

126. Odiosus, modo immeritò.

Ne cures quod odio habearis, modo id culpa
tua non contingat, quod aliquid ipse fe-
ceris odio dignum.

127. Ingratitudo multis immerenti-
bus noxia.

Cessant enim homines benefacere, si in ingra-
tos inciderint: ita gratos reuocant expectari, ab
ingratis læsi. Idcirco lex erat in Græcia aduersus
ingratos, quod id vitium videretur communio-
ni & societati hominũ reuolueretur damnosũ.

128. Iniuria quicquid vlti-
cedat.

Non est verior aduersus iniuriam ultio,
quàm si obliuiscaris eius, sic enim nec animam
vret, nec manus ledit, quàm si facta non esset.

129. Præcipitis consilij allecla pœni-
rentia.

*Adulterum cuius cogitandum & deliberandum
est, aure quam statuas. Sententia est Platonis sum-
pta.*

130. Quod uni. Romanibus.

*Pari sumus omnes creati lege. Quicquid mi
euenit, potest omnibus euenire, ne quis, cum a-
lium videt mala, securus agat.*

131. Ne ferro igni.

*Non est ira ferro armanda. Ex Pythagore
symbolis.*

132. Lachrimis ignis extinguendus.

*Iram contra te lachrimis & poenitentia, &
petit ne venia placato, non solum Dei, sed et-
iam hominum, non est turpe veniam precari.
Turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.*

133. Fastigio caput summitte.

*Potentiscede, ne cum opulentiore, aut ma-
iore contendito.*

134. Falso nomine non gaudendum.

*Fluxum est enim & momentaneum, nec in-
uale, cum reclamant conscientia.*

135. Amicus, ut non alius.

136. Inimicus, ut non idem.

*Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum
eo necessarium, ut non putes posse inimicum fieri.
Inimicum vero sic odies, tanquam aliquando a-
micus sit facturus. In quo dimitatur à Cicero
sententia contra Trebonium, quam secutus est
M. Tullius.*

137. Quod

137. Quod videri vis, esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata
& simulata, quod vera & solida. Magna istis
inest vis, infirma sunt illa.

138. Oculum in metam.

Spektandus est in omnibus rebus finis & ex-
itus, ne presentibus periculosè decipiamur.

139. Nocens metuit pœnam.

140. Innocens nec calum.

Nocens stimulante conscientia, metuit para-
tam legibus pœnam, innocens fiducia conscientia,
nec humanos casus pertimescit, cum sua omnia
in se vno, hoc est, in animo & virtute posita esse
ducat, tum & illum sequitur, illi fidit, in cuius
manu sunt casus omnes.

141. Excusanda seruitus sub necessi-
tate

Non dico honesta, vt Publius, sed excusanda,
causam enim probabilem potest asserre, cur ser-
uiat, quia necessitate impellitur sed multum in-
terest, quam quisq; suadet sibi necessitatem.

142. Ne à pudendo vincaris hoste.

Vt voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus,
ira & c. teris vicis.

143. Turpibus ne seruito.

Vt vicis & malis hominibus, quorum con-
suetudine is prior, & eorum sceleribus videtur
esse minister.

144. Amicum inimicum fugito.

Hoc est, assentari tibi, faculum amicum, & eum
qui sub amicitie nomine edis, aut contemnit, aut
invidet. Sane enim, qui amicos infelices obli-
gunt: felicitas invidetur. Tum illos possunt fu-
gere, qui amorem simulant, cum discedant pro-
bitate & virtute, aut qui familiaritate obam-
pnam & ignominiam asserunt, qui, ad flagi-
tia & facinora rei, exhortantur, vel inulta-
mento sunt exemplo sui.

145. Ne lingua mente celerior.

Exigendum primum quid loqueris. Velocissi-
mus datus est, autem, ne quid possit cum per-
venire, si velit, debere hic esse lingue clausa.

146. Bellum cum vijs.

Non cum hominibus debet geri bellum, nec
virescere debet in eos ostentanda, sed in vias,
qui sunt veri hostes, vobis eximabiles.

147. Dime in iuriis pignora.

Et tu habito Capitolium, stultas hic iniurias
dantur, ut tollantur opes, expulsi sint a furi-
bus, spoliati a latronibus, & exulsi. In
his calamitatibus, quodammodo, in hoc indiens ac-
ter cognoscunt, & animaduvertunt, praesertim
in his criminibus, ubi qui fecerunt adimuntur, in
quibus nulli innoxii sunt, quam qui quod per-
dant non habent, nulli periculo perire dimittit.

148. Bona ad beneficium danda.

Non

Non convenit bona vel animū, vel corporis,
vel externa data esse homini ad amendum, nec
ad malefaciendum tributa sunt, quod nomen
ipsum indicat, ut & sibi pro se et alijs.

149. *Maxime opes prudesse.*

Nihil incandens ipsi, qui id faciunt, nihil eadem
curant, nisi qui ipsi vultis, tunc timentur nihil.

150. *Thesaurus gratia boni.*

Magnus est thesaurus gratia, quam vir
bonus debet pro beneficio.

151. *Quod vides, non diu.*

Quaecumque in vita cernis, non diu cernes, aut
enim illa interitus auferet, aut te.

152. *Ut verax sine suspicax.*

Ex Eucherio. Qui enim sufficit esse facile qua
comperta non habet, affirmabit, ita mentietur
affectus impulsu.

153. *Non diues, nisi contemnus.*

Et Socrates: Nemo enim suis diuitijs, ut oportet,
utitur, nec fructum ex eis ullum caput, qui
necesse est diu pro illa esse sollicitus: qui vero
possidet tanquam alienas, hic denique tanquam suis
fruitur. Nullum bonum iuvat animam, nisi ad
eius amissionem ipse paratus sit. Hoc illud
Mimi: Inefficere oportet, quod possis perdere.

154. *Expende.*

Singularum quodas & presens asserendum,
quodam quod dicitur, quod ipse alius, exordia,
progressus, exitus rerum.

255. Si-

155. Sine querela.

Vivendum ita, ut nas sis, ut vel de te quisquam conqueratur, vel ipse, de quo aut de fortuna tua ipse aliquem faciat invidiam, nec fallam tibi credam. Seneca de tranquillitate vite: *Assuetudinem itaq; conditionis sue, & quam maximam de illis querendum, & ad id quod habet circa se communis expectandum.* Nihil tam acerbum est, in quo non aequus animus solacium inveniat. Hoc in symbolum nesciam.

156. Frenum in lingua.

Ne saluta dicat quod novat: unde infraea nominatur.

157. Ne hos in lingua.

Alludit ad vetus proverbium. Hoc moneta nummi erat. Atque, & hos ipsi nummi sunt appellabatur. Qui taciturni prope conditi, dicebantur linguam non posse, quod habere haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacitum, cum arguam tangere, quidem dixit: *Idem arguam patitur, sed argoulatum.*

158. Accutae cogit immobilis.

Stultum deliberandum est, ante quam facias, quod si feceris mutari non poterit: et daturus videri daturam iniuriam, vel belli sese proinde praeparare committere. Potest etiam aliud referri, tam

*multum de eternis illis post vitam cogitamus,
quo sanctius hic vivamus.*

159. Longius, modo tutius.

*Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne se-
stemur dispendiosa compendia vel in eruditione,
vel in parandis opibus, aut eiusmodi. Augustus
solitus erat dicere: Sat cito, si sat bene.*

160. Populo cede, non pare.

*Non est cum multitudine pugnandum, belua
multicipiti: sed nec eius opinionibus assentien-
dum.*

161. Et pilo sua umbra.

*Nullus est tam contemptibilis, qui non &
prodesse in loco, & quod facilius est, nocere
possit: ideo nemo contemnendus.*

162. Hospes ne curiosus.

*In aliena domo, in aliena civitate decet v-
numquemque modeste se gerere, nec curiose se in-
terponere in administrationem. Multo magis
conuenit nos in hoc mundo minime solitari, aut
curiose agere, in quo plane hospites sumus, seu
exules verius.*

163. Cæde, modo doce.

*Ex amore sciendi dictum à Diogene Antisthe-
ni, cum is sustulisset baculum, ut discipulum cæ-
deret, molestum sciscitatorem.*

164. Magnum hospitium magni ho-
spitis.

Non

Non potest exiguum esse hospitium, quod implet magnus hospes: nec contemnendum id corpus, quod inhabitat excelsus animus.

165. Tota vita dies vobis.

Ex Quintiliano in Mathematica. Si omnia vitæ huius diligenter exaudiveris, quid aliud est vita tota, quam dies vni? aut quid est in universa vita, quod non sit in quibus diebus? mirandum sit, non exsecrari homines ipsam velle redemptibus.

166. Diatij omnes.

Ex superiore pendet, & ad brevitatem attulerunt.

167. Ex usu, non collatione fore una.

Ubi illud, non spectandum est tibi, quantum alij possideant, sed quanto tu egeas.

168. Maiores superbus, minores incultus.

Ad vitandam superbiam spectet quisque, plantiores se, in eo, de quo intumescit: ad vitandam merorem infelicitatem, in eo, de quo tristatur.

169. Foris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mire oculari sunt, ad iudicium cæci. Argus centoculus fuit, talpa est vicia. Fabula est de Mantibus apud Aesopum & Persum, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vicia: altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: Domi Tiresiam, fura tynx.

170. Ne-

170. Ne nimium scrutare.

In eandem sententiam & sic: Ne molestus percontator.

171. Certum in incerto.

Nihil est vita incertius, in hac paranda est virtus, certissima possessio: intuenda altera illa immortalis. Cogitanda mors, qua nihil est certius: vana & incerta spes, & sollicitudines dimittenda, quibus (quemadmodum Manlius inquit) dum quærimus æuam, perdamus.

172. Voluptates spei habentes.

Nam cum adueniunt, deleant, ideo pulchræ iucundæq; existimantur: recedentes, turpitudinem ac fœditatem suam prouident. Pœter sic adfirmari. In voluptate dolorum, non sanctorum fœditatem carum, & penitentiam, pugnam relinquunt: sic sit, vt eas auerſent, ac detestentur.

173. Voluptas malorum esca

Platonis sententia, Malum capitur voluptate, bonus consilio. Bono viro Deus est lex, malo cupiditas.

174. Falle viuens, sed non te.

Vetus erat, λέω. Πίστις. Tullius fuisse dictum Epicuri: de quo Plutarchus, & Florianus: Nec vixit male, qui natus moriensq; f. f. f. addendum tamen, ne quis se ipsum in vita ignoret, etsi ab alijs ignoretur.

175. Non refert quid, sed quod.

Nihil

Nihil refert quâ transiens in hac peregrinatione viam, sed quò peruenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, et illò peruenire, quò intendimus.

176. Scopulus in undis.

Ut sit in animo tanta firmitas, quam undæ omnes et fluctus turbineorum casuum conuulsi non valeant, semper immobilis et altius fortior.

177. Miserrimum pendere.

Dicitur, siem et malum iussu fata esse miserum.

178. Ne bis puer.

Antiquam proverbialem, Et pueri senes: de senibus bellis et decedentibus, edocuit, ne in prandio atque vino, aut superbia pueriliter.

179. Ne laborem citâ præmiura dec.

180. Ne laborem laboris præmiū.

Labore in res mundanas vel præmiū est nullum, aut certe vanitas: vel aliter labor tollitur quidem, sed molestus: ut qui dignitates dignitatibus mutant, seu letum Hercules ille in Tragedia: Tunc vinctus mali, prædixit sequentis. maximo præmiū horum laborum vel sempiternus cruciatus, sicut Paulus inquit: Strepida peccati mors.

Pertuso dolo nil in lege,

Alte

Allusio ad dolium Danaïdum apud inferos, ut habent fabula. Ad multa tendit, ne quid des prodigo & profuso: ne rimosa auri, & loquaci arcanum credas, ne cupiditatibus inseruias, ne voluptatibus obsequaris, ne insatiabilibus largiri assuescas.

181. Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura dedit hominibus, tam fragili & infirmo, turpissimum est esse tam ferum & superbum animum, qui stulticia & superbia cælos etiam contingat.

182. Difficilis gloriæ custodia.

Quàm multa perferenda sunt studioso gloriæ ut paretur, ut parva conseruetur. Maior perpetienda est seruitus, quam emtis de lapide cum gloria, nisi fundamentis virtutis innitatur, fugacissima sit.

183. Malis potentie collos matui.

Fragiles opes quas multi metuant, ac proinde oderunt. Sententia est omnium fere sapientum, quam traclat in officijs Cicero.

184. Nescis quid leus vesp̄er vebat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel confidat, vel desperet. Dicitur est Varronia, qui sic satyras aliquot suas inscripsit. Eodem refertur: Inter os & offam.

185. Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia: quod
H
solum

186. Manum per frontem ne ducito.

187. Splendor luminis non inueni-
tur.

188. Linguae ne praecinde, sed omne

120. Cogitator liber

191. Cogitatus quis cogitet? vis veritatis.

Hæc enim suspensiones omnes tollet, & tanta est, ut ultro in mentes hominum se insinuet: efficiatq; , ut nemini aliter liceat cogitare, sapere nec liceat. Ideo rectè agendum est: non aliter assequemur, ut omnes de nobis rectè sentiant.

192. Homo homini par.

Ne quis supra hominem se effingat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, cum simus omnes à Deo parente omnino ex quo iure conditi, & in hanc vitam missi. Totus etiam ex Seneca sic dici. Deo imperium, hominibus consilium.

193. Suavissimus post laborem fructus.

Sic demum frui iuvat, cum res labore quasiata est, ut molestia præterita usu præsentis levetur. Pulchre est: Parva labore iuvant.

194. Animum corpus sulciendum.

Non succumbendum spiritui inanis, & deficienti corporis viribus, animi contenti tamque sic, ut labens et desidens corpore sustentet: ex Seneca libro de Tranquillitate.

195. Nocens se iudice nunquam absolveat.

Semper cum accusatur, & condemnatur à conscientia mentis sue. Innocentis. Exemplum quoddammodo malo committitur, ipsi dissuadet auctori:

prima hac est ratio, quod se iudice nemini uocem
absoluitur. De hac se videtur in Thibone, & pro
Roscio Amynio, & contra multis in locis. &
pro Quintilianum est illud proverbium: Con-
scientia nulli testis.

196. Ebrietas nec madida, nec licet.

Ebrietas madida est, qua fit ex vino, aut
realizata a veru, quae afficit aliquo immodico,
cum iam non omnem mentis & iudicii conspiciat,
ut ira, letitia, metus, insolentia, & immodica
fartura, succubus atque gula, concupiscentes, &
omne delectamentorum genus, quam ebrieta-
tem & cum vocant & est quasi inuicem: utraque
caecunda, & utraque inuicem extra se pellit, & im-
potentem sui reddit.

197. Potentiores te ne admittito.

Conferendo viciorum, & qui a philosophis
habetur diuisio, & tunc & potenterissimus est
tyrannus, cum auium occupauit. Idem magnos
perit labor audiam esse, qui calix in uobis inna-
lescit: non erimus melius, utrus illo admissio, idem
diuiditur de multis precor bonis, dicitur, ut
auiditia: sed potissimum ludi cupiditate, &
et, & voluptate.

198. Precibus emptum carum.

Vulgare dictum, Cicero, Emere male, quam
rogare. Item, quidem in Florid, Magnum pre-
cium sunt precibus: quippe illis additur verعان-
dia.

dia. Sic igitur te compara, ut paucis egeas, quo pauca roges: & rogatus magnum te credito accepisse precium eius, quod rogaris, ne sis exoratu difficilis.

199. Quiesce nihil acturus.

Dictum Attily, quod citat Plinius Nouacomenſis: Satiſ eſt ocioſum eſſe, quàm nihil agere. Nihil agere eſt rem inutilem, aut non ſucceſſuram tractare: conſultius eſt quieſcere, quàm nihil agere.

200. Ingenium inexercitatum, torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro eſſe ſimile, quod ex uſu ſplendeſcit: at in ocio rubigine obducitur, & exeditur. Exercendum ſemper ingenium: oia enim feraciſſimum viciorum ſeminarium: ſed honeſta aliqua & palchro opere, velut eruditione & virtute: nam rebus ſocioſis aut ineptiſſis exercere, hoc verè non exercere eſt, ſed corrumpere, ſe quo eſt ſequenti ſymbolum.

201. Ingenium ſiſu pereat, non ſentibus.

Proſtat ocioſum degere, quàm meliſ exercitamenti occupari.

202. Nullus ſine linea dies.

Ex veteri dicto, & more. Apellis Cui pictor, qui tanta fuit in arte ſua diligetia, ut nullus

fueluetur. Est enim acerbus & immittit animus, quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207. Bonorum rector, malorum victor.

Ex Seneca, epistola lxxxv. In secundis regendum est, in aduersis pugnandum: fortuna prospera gubernanda arte, consilio, prudentia ingenio: irata retundenda magno robore, & inuictis animo superanda, & calcanda.

208. Quod inuenisse pigeat, ne quaeras.

Satius est id ignorare: ut probrum domesticum, tristem sortem à diuinaculo: quæ si prædicatur, nihil aliud, quam angit assidue cor.

209. Tantum scis, quantum operaris.

Ferunt verbum hoc fuisse frequens diuo Francisco ita est. Vicinus fuit vir bonus & rudis quid sit virtus, quam modestus & doctus: & in rebus sacris Christi spiritum expressissime præbet se pijs. Quid prodest malo scientia? nec verè fuit, tametsi argute d'fferat: nam in periculo semper inest cæcitas. An non aulius inuit, quid sit pingere, qui imperitè de pictura disputat, peritè pingit: quam qui doctissime disputant, indoctissime & lineas ducit, & culas induit?

210. Persona publica priuatam deponit.

Cui magnificentiæ, aut imperium, aut principatus mandantur, in seiat admodum sibi sua utilitates querendæ sed populi, cui preest, sic optime publicum officium administrabit, alioqui fiet tyrannus. Dabere pro curiarum facibus diellam aliquid in hanc sententiam inscribi, quæ ad numerum meyllæna, & eorum consularis: fuit laudatæ, personarum prædantæ, velut quæ ad hanc, publicam hanc.

211. Parsus famæ combat, magno la-
borem

Natura paucis rebus satisfat, fames exiguo cibo percutitur & tollitur: ingentes mensæ fastidium afferunt, & moriunt.

212. Unum est necessarium.

Unum Domini & servitoris nostri Christi, ad augendam curam pueris, & remissionem sollicitudinis, rerum pariter cura. Preterea in & tibi, & pueris, & rei familiaris, in qua & scilicet resabatur, vultis quidem hominibus ad tempus: ut sedere ad pedes Domini, & illius verbum paræ animas habere, quod erat Magdalenæ manet, id demum necessarium, & quod nunquam auferetur. Cum omnia sunt ingenij decora atq; ornamenta, sunt corporis atq; externæ comoda expendenda, intelligitur unum esse homini necessarium.

213. Mente Deo deservit.

Hic symbolum tam fausto omine ponetur ultimum,

timum, quàm illud primum, Scopus vite Chri-
 stus. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso profici-
 ſcuntur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos
 affigamus, si volumus beati esse, non alio clauo,
 quam mente ipsa. Possunt alia permulta symbo-
 la deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Hora-
 tio: sed præcipuè sacris literis, fonte vt copio-
 sissimo, ita liquidissimo ac purissimo: & scripto-
 ribus nostræ religionis, assunt proueria to-, &
 metaphoræ, & allegoriæ, fabulæ quoq; & hi-
 storix, quæ suppeditare magnum numerum pos-
 sunt: & nostra hæc mutari, atq; in alias verti
 formulas licebit, & ex scholiis alia desumi.
 Quocirca nec illa attingi, quæ sunt omnib; in ore:
 Nosce teipsum: Ne quid nimis: Sponde, iactura
 præstò est: quæ dicuntur tria Apollinis oracula:
 & Dimidium plus toto quod Hesiodi. tum, Su-
 stine & abstine, quod Epicteti. Hæc quæ posui,
 sufficient siue ad sententiarum copiam, quæ om-
 nes penè his sunt conculsæ, siue ad ratio-
 nem ostendendam: quemadmodum
 alia possunt innumera ex-
 cogitari.

ISOCRATIS RHE-
TORIS AD NI-
COLEUM.

De Regno oratio:

Quidam soliti sunt, & Nicoteles, vo-
bis rebus vestris dono mittere,
aut æi, aurum vel lapidum, aliaque huiusmo-
di bona, quibus ipsi quidam indigent: ac
vos abundatis. Quis impense mihi viden-
tur illi palam non vos donare, sed merca-
turam quandam facere, & quidem multo
maiori actu ea venditare, quam hi, qui
probrementur cauponiam. At ego sic existi-
mo, hoc pulcherrimum fieri donum, ac
vtilissimum, quodq; potissimum deceat
& me donantem, & te accipientem: si
queam definire, cuiusmodi studiolorum cu-
pidus esse debeas, & a quibus operibus
abstinere, quò optime vebem simul & re-
gnum administrare valeas. Nam perituros
homines multa edocent, & maxime, quod
non franguntur delicijs, sed vrgentur la-
boribus circa ea, quæ vitæ sunt necessaria
omni die. Deinde legibus cuncti vhe-
menter adstricti sunt, insuper licentia
quædam illis in palam amicos increpan-
di, & inimicorum carpere mutuo errata.

Adhuc

Adhuc quibusdam poetarum veterum
documentis, ad vitæ rationem derelictis
edocentur, quo pacto omnes deceat ta-
les virtutum incrementa accipere. Porro,
regibus nihil horum suppeditat: quan-
doquidem potius conuenit alios ab illis
doceri. Deinde in principatu constituti
imperiti, vt sunt, perseuerant. Paucis
enim mortalium concessum est, vt eos ad-
eant: quibus verò id datum est, ad grati-
am loquuntur. Etenim qui imperium sunt
consecuti, & opum magna vi, rerūq; po-
tuntur, quum perperam illis vtuntur, hac
occasione impulerunt multos, vt illis in
ambiguo poneretur, quænam esset digni-
or, quam amplecti ris vitam: priuatorum,
qui sunt virtuosius magis, aut eorū, qui ty-
rannidem exercent. Cum enim prospe-
ctant honores, opes, potetiam, similes il-
los omnes immortalibus putant, qui im-
perium sortiti sunt. Deinde verò ubi co-
gitant metus, sollicitudines, ac discrimina,
dumq; animo volutant, quosdam ab illis
quibus minime conueniebat, quippe pris-
ca fide coniunctis, deniq; & familiarissi-
mis regno cedere coactos esse, proinde
plerisq; ambo hæc simul accidisse. Contra
igitur arbitrantur quidā se viuere melius
suo modo, quam si tantis calamitatib. ex-
positi.

positi, toti Asia imperarent. Huius autem insolentia ac perturbationis causa est, quod regnum, sicut & sacerdotium omnibus viris aequè convenire arbitrantur: cum regnum sit rerum omnium prestantissimum, & maxima prudentia indigens. Nam singula quæque agere necesse est, sed ex his maxime, ut hæc possit bonos mores præcipere, bonis florentissimis subditos conservare, calamitates propulsare, semperq; in præsentia laboribus consulere: generationem vero, quibus studiis principem tradi oporteat cunctandū, quibusq; exercitiis vacet, conabor attingere. Verum si minus suscepti operis dignum videatur institutum, difficile fuerit à principio indicare. Multa enim poemate ac oratione soluta conscripta, dum in cogitatione versabantur eorum, qui illa condebant, magnam expectationem de se dabant: at perfectio operis, alijsq; tradita legendi copia, multo interiorem gloriam ab ea, quam sperabant, acceperunt. Verum nihilominus conatus ille præclarus mihi videtur, exquirere, quæ alij præterierant, instituta regnandi: qui enim privatis præcepta vivendi tradunt, illis solum profunt: ac si principes multitudinis ad virtutem adhorta-

hortati fuerint, vtrisque rem frugiferam præstant: & his, qui principatum gerunt: & eis, qui parent imperio. His enim principatum reddunt tutissimum, illis verò Rempub. non iniucundam constituunt.

PRIMUM igitur quod consideremus est, in quo versetur regum officium. Si enim caput & summam generatim huius negocij acceperim⁹, huc prospectum intendentes, melius de alijs quoque partibus differemus. Puto autem omnibus in confesso esse, decere reges ipsos, urbem laborantem quietam reddere, eamque quam florentem fortuna habet, conseruare: denique ingentem ex parua efficere; nam alia quæ indies acciderint, harum rerum gratia facienda sunt. Atqui perspicuum est, quod oportet eos, qui res illas sunt gesturi, aut de his consultabunt, minimè torpere desidiosa, sed prospicere ut alios præcellant in rebus administrandis prudentia. Constat enim talia esse imperia, qualis illorum animi sententia, qui ea peperere. Neminem igitur ex athletic sic debere corpus exercere, quemadmodum reges intèdere animum. Omnes enim theatrales ludi, nulla portio videntur eius preij, pro quo vos singulis quibusque laboratis diebus. Quod volutans
mente,

mente, animam aduersus oportet, ut
quantum honoribus ceteris prestantan-
tum & virtute ipsos superes. Neque arbi-
traris diligentiam in ijs negotijs vultum
esse: verum ad hoc, et meliores ipsi ac
prudenciores euadamus, nihil habere mo-
menti, adhuc non censeas hominum ge-
nos adeo esse infelices, ut cum veras artes
repperit, quibus eorum ingenia manufac-
terent, ac vehementer idonea necessariis
bis ipsis contra nihil suppetere, quod ad
virtutem capessendam conducatur. Inanis
denique esset disciplina atque industria, que
autumant possunt reddere meliorem. Sic
igitur insistentem geras mentem, de quorū
presentes habes prudentissimas, tibi ad-
iunge alios proinde, qui obscuri, accersere.
Præsertim poetarum illustrium ac sapien-
tiam ne careas oportet pecunia, sed alio-
rum auditor has, horum autem discipu-
lus. Deinde præbeas te inferioribus mul-
cem, maioribus autem concertatorem.
His denique exercitijs celeritate euades in,
qualem ab initio oportere diximus eum,
qui recte imperauerit, urbemque, ut patet,
gubernare. Potissimum autem receptum
ad hac adhortatus sumus, si molestem
arbitreris peiores melioribus domi-
nari, demencioresque prudentioribus
preferri.

prescribere. Quanto enim vehementius
aliorum amentiam vicio dederis, tanto
magis animum exercebis tuum.

Principium igitur sumere hinc oportet
rerum gerendarum decentium, ut post-
hac humanum te exhibeas, & urbem a-
more complectaris. Neque enim equos aut
canes, hominesque, aut res alias huiusmo-
di bene quis subdiderit imperio, nisi ob-
lectamento pertrahat ea, quorum ipsam
necesse est uti opera.

Curabis autem populum & ab omni-
bus charus haberi studeas: id explora-
tum habens, quod paucorum regna te-
nuis, & aliarum Rerum pub. gubernacu-
la diutissime permanerunt, in quibus
popularis multitudo benevole tractata
est.

Pulchre proinde principatum gesseris,
si plebem contumelia affici non linas, ne-
que illatam contemnas. Verum id provi-
dendum, ut optimi viri honoribus geren-
dis eligantur ne, si secus fiat, plebs iniu-
ste vexetur. Hæc enim elementa prima &
potiora bene instituendarum urbium
extiterunt.

In ipsis autem constitutionibus & et-
ercitijs, quicquid inane est, emenda: aut
quod non admodum rectum est, rejice:
& quam maxime inuenias leges optimas.

vel

vel imitare eas, quas obseruant, alij omnino honestissimas quasq; Quære autem leges vndequaq; iustas & utiles, atq; inter se non discordantes sed neq; vllas continerant ambiguitates, vtpote breuissimæ, concordiam celeritè in Repub. conciliantes. Hæc enim omnia inesse oportet rectè latis legibus. Hunc fructum ciuibus ipsis propone tanquam apprime vtilem: factiones autem vt perniciosas, quo istas fugiant, illum promptè amplectantur.

Iudicium præterea exercens inter mutuo contendentes, non ob beneuolentiã hinc inde in diuersum traharis, sed semper similem inter æquales profer sententiam. Equidem decorum est ac vtile, regum animum esse firmum ac immobilem erga iustos, quemadmodum & leges non conuenit vacillare.

Gubernare coneris urbem æque ac paternam domum, apparatu splendido ac regiõ. In rebus autem gerendis diligentia præcipua, quo magnificus simul & collas habere, magnificentiã vñõ tolleranda in immoderatu sumtu, quæ mox euahescit. Sed in his, quæ superius commemorauimus, data rectè amplificandarum dignitate, & in amens beneficentia. Hæc enim sunt impensæ, quas etiam facias nequaquam

quam perdas, tui quæ posteris maiorem gloriam, quam sumptus ille fuerit, his relinques.

In colenda religione hoc ages, quod maiores tui tradiderunt: putesq; illud esse sacrificium omnium potissimum, atq; obsequium maximum, si optimum virum atq; æquissimum te præstiteris. Maior enim spes manet illos, qui eiusmodi sunt, quàm eos, qui victimas multas cedunt, officiosi circa religionem.

Decorare coneris magistratus potiores honore & familiaritate tibi coniunctos, fideq; maiore atq; beneuolentia: Tutelam munitissimam arbitratus esse corporis tui amicorum virtutem, ciuium beneuolentiam, & tui ipsius prudentiam. His enim comparari atq; conseruari imperia potissimum queunt.

Ne negligas priuatorum domos: sic putes eos, qui profusiores sunt, tuas opes attenuare, illosq; qui negotiantur, tibi diuitias parare. Omnium enim ciuium bona, æqui principis sunt propria.

Omni tempore veritatem in te lucere curabis, ita vt maior fides verbis adhibeatur tuis, quàm aliorum iurijurando.

Omni bus peregrinis tutam urbem exhibe, sitq; illi in commercijs legitima cõ-

stantia. Molere autem facias aduentitios
non eos, qui tibi munera afferunt, sed qui
abs te recipere postulauerint. Honoribus
enim afficiens tales, maiorem apud alios
gloriam comparabis.

Mecum fac adimas ciuibus tuis, nec
formidabilis esse uelis infantibus. Quo-
modo enim alius erga te affectus esse uo-
let, ita & tu te exhibe illis.

Nequicquam facias iratus: specta au-
tem alios opportunitatem habuit, grauis
tunc apparet, nihilq; te latere ex his,
quæ sunt, predicans. Minis proinde tuis in
interrogandis prænit, attendendo supplicia
delinquentium. Principem autem agere, si
non grauitate, aut acerbe puniendo: sed
cunctis superaudens moderatione, ut il-
lorum saluti ipse melius consulere uidearis.

In bello pollas rei militaris scientia
& apparatu, pacem cogitans, neminemq;
extra iusticiam circumueniens. Eo autem
aquantimo erga uelut tua uiribus inferio-
res, quo principatu tibi superiores in te
esse desideras. Prelium uero uictis non
cum omnibus, sed cum his, qui vi tibi com-
modis cedant. Scilicet nimirum iudicant
eos, quibus non profuit victoria, sed iaculen-
tes facientes potius uiuantur.

Illis inesse arbitreris animi magnitudi-
nem,

nem, non qui ardua aggrediuntur, ea complectendo: sed qui moderatione quadam affectata constanter efficere possunt ea, quæ conantur.

Imiteris non eos, qui maximo imperio potiuntur: sed qui optimè, quæ habent, gubernant. Deinde existima prorsus te felicem, non si cunctis per metum ac pericula domineris: sed si, ut regem decet, te exhibeas, atq; id agas. At præsentibus contentus, mediocritatem eligas: sic fiet, ut nullius rei indigeas.

Familiariter utere non omnibus, qui volunt, sed moribus tuis & vita dignis. Nec verò ijs quibus cum iucundissimè aliquando fueris conversatus, sed quorum opera præclara Reipub. munia obieris. Diligenter autem fac scruteris ex alijs eorum consuetudinem, quum non ignores cunctos, qui te accedunt, ex familiaribus mores tuos iudicare.

Tales rebus agendis præfeceris, quas tu tractare nequeas, ut non detrectes ipse accusationes in te sulcipere, quæ illis obueniant.

Fide erga te integra putes, non omnes, qui facta tua laudant, dictaq;: sed quæ errata obiurgant. Potestatem autem apud te habeant loquendi sapientes, ut si quid

agendum sit ad dubites, non desint qui
tecum periculum faciant.

Despice adulandi peritos, eosque, qui
assentatione benevolentiam captant, ne
meliores apud te partes occupet impro-
bi. Aures ad libitum alienis colloquijs, ten-
telisq; noscere simul qui sunt fabulantes,
qualesq; : deinde quid negotii tractent.
Porro eisdem eos poenis amicias, qui fal-
sifariam calumniam confluxerint, atq; qui
lus aduulerint.

Impera libi ipsi, non minus tui, quam
aliorum victor existens. Putes autem po-
tissimum decere regem, ut nulli seruiat
voluptati. Præterea odones magis desi-
dera, quam subditos tibi quos.

Neminem timore in comitium tibi as-
sumseris, neque id abste. Sed illorum
convubernio assuesce delectari, a quibus
ipse incrementa accipies, quibusq; alios
superare gloria videaris.

Haud quaquam gloriam quaeras in re-
bus illis, quæ improbis æque factu pos-
sibilia sunt: quin potius circa virtutem
strenuus sis, qua cum sceleratis nihil est
commercij.

Credas esse verisimilem, non eum, qui
tibi in propatulo honor ob timorem sit:
sed cum priuationi vires coeunt, animi mi-
magui-

magnitudine potius , quàm fortunarum
admiratione capti.

Cela alios , si quando tibi contingat in
re turpi gaudium : palam enim sic facies,
circa res præclaras tuum versari studium.

Ne animum inducas tuum, alios dece-
re honestè vitam agere , regib⁹ immode-
stè viuendi relictam licentiã : sed ea sis
temperantia, vt exemplum rectè viuendi
constituas : compertum habens , vrbium
mores prorsus ad similitudinem compo-
ni principum. Argumentum verò rectè
gubernati regni hoc est, si subditos vide-
as locupletiores redditos, ac vehementer
modestos tua cura atq; diligentia. ●

Plurimum gloriæ iuncta honestate po-
tius, quàm ingentem diuitiarũ vim libe-
ris relinque, nã hæc quidem fluxa est, illa
autem immortalis. Et quidem per glori-
am facile opes comparaueris: at gloria o-
pibus non emitur. Adde , quod diuitiæ
etiam improbis affluunt : verum gloria
non nisi illustrium est possessio. ●

Delicias velliunt , & alium corporis
cultum non negligas. Verum in alijs, quæ
ad regem pertinent , curis fueris mode-
stior: vt qui faciem videant tuam, dignum
imperio te iudicent. Proinde, qui familia-
rius tibi adherent, animi robor pensi-

tantes, eiusdem sint de te opinionis.

Cōsidera tecum prius temper id, quod loquaris, aut agas: ut ne in minimam quidem errorem te incidere contingat. Vehementem proinde vim opportunitas intulit ac in rebus, quam dum ex acie scire nequeas, penoriani potius elige, quam abundantiam, nam ad mediocritatem habendam, præstat minus agere, quam uinisse.

Salibus fac sis urbanus, nec minus grauis, hoc enim regem decet, illud vero in domesticis conuiuiis congruit. Difficilissimum putem est in utroq; excellere, sed ad omnia plane accommodatum. Inuenias enim, qui erga ciues utantur grauitate, sed rigidi sunt. Alij dum affectant reuerentiam, humiles & abieci redduntur. Utendum autem est utroq; pro opportunitate, ut quod in utroquoq; victoriam fuerit, expleatur.

Nauioti operam, ut ea cognoscas, quæ scire decet regem: id autem via consequeris, & philosophiæ studio. Illud quidem iter, quod peregrinus ostender, ille in rebus gerendis promittendū præbebit, ut facile accommodatus fueris negotijs. Intuere quæ aliquando acciderunt plebei, atque illis qui tyrannidem administra-

rant.

runt Nam si præterita memoria repetas,
melius circa futura deliberaueris. Rem
grauem existima, quosdam priuatos e-
mori affectasse, quo vita defuncti laudi-
bus extollatur. At reges non audere con-
tingere honesta studia, è quibus gloriam
insignem adhuc viuentes consequantur.

Statuas relinque, quæ virtutis sunt
monumentum magis quam staturæ cor-
poris.

Præcipuè elaborandum est, vt quàm
rutilissimum te & vrbeam tuam conserues.
Quod si necesse sit subire discrimina, eli-
ge cum gloria mortem oppetere magis,
quàm cum dedecore vitam agere.

In omnibus quæ egeris, semper in me-
moriâ subeat te regem esse, curaq; ne
quid indignum tanto honore egeris.

Caue contemseris naturam tuam, tan-
quam ea omnis simul sit interitura. Sed
quoniam mortale corpus sortitus es, im-
mortalem autem animam cura vt animæ
æternam post te relinquas memoriâ.

Cogitabis proinde de honestis loqui
studijs, ne aliter assuetus, paria dictis ani-
mo sapere videaris.

Quæ verò tibi singula pensitanti appa-
ruerint optima, ea fac opere perficias.

Quorum æmularis gloriam eorum res
gestas imitare,

Quaecumque liberis tuis agenda confu-
lueris, illis re inlucere dignum putes.
Quae a nobis dicta sunt, in usum vitae re-
cipe, aut certe meliora inquire. Sapien-
tes iudica, non qui diligenter de minimis
contendunt, sed qui apud de maximis dis-
ferant. Nec verò credas ipsi, qui talis felici-
tatem pollicentur, cum ipso summo la-
borant inopia. Aliter de illis sentias, qui
modeste de se loquuntur, illisque quibus
cum conseruantur negocijs, ac homini-
bus se accommodauerint. Neque animo
conservati vnquam sunt ex ceterum varie-
tate, quin potius equo animo atque mo-
deste res aduersas atque prosperas terere
didicere.

Neque mireris, si multa eorum, quae
recentissima, prius cognita habeas, ne-
que enim id me latuit, sed probè cal-
lebam in tanta multitudine popularium
atque principum plebsque verbis expli-
casse, aut auduisse, vel ab alijs gesta vi-
disse, nonnullis verò et haec ipsi accere
concigisse. Ceterum in praecipienda ra-
tione non oportet studijs imaginem fieri
instructis ac novis, quae admirabile quid-
dam, aut incredibile, praeterea opulenta-
nem hominum per se ferant. Sed consi-
dere est, eam esse grauiusnam, quae di-
periam

persam illustrium sententiarum in vnum corpus cogere multitudinem potuit, ac de his differere perquam eleganter. Proinde & hoc mihi perspicuum fuit, vitæ institutiones in poëmatibus, alijsque scripturis comprehensas, vtilissimas ab omnibus iudicari, ac parum iucundæ illæ quidem audiuntur. Accidit autem illis hoc, quod morum præceptoribus: nam eos quidem extollunt cuncti, sed ægrè illos accedunt, potius eligentes commorari ijs, qui tota errant via: nihil enim ab illis auertuntur. Indicium præstant Hesiodi, Theognidis ac Phocylidis poëmata. Illos enim aiunt optima ad bene viuendum instituta tradidisse mortalibus. Atqui dum hæc dicunt, eligunt magis applicare animum aliorum insanijs, quam illorum documentis. Præterea, si quis elegerit excellentium poëtarum (vt vocant) sententias, quarum & ipsi maximè studiosi fuerunt, haud dissimiliter cum illis agunt. Iucundius enim Comædias longè abieciissimas, quam ea, quæ artificiosè facta sunt, audiunt. Sed quid opus est singulis immorari? Nam si omnino velimus præsentare naturas hominum, multos offendemus ex ipsis, qui cibis non oblectantur saluberrimis, aut exercitijs honestis-

simis, rebusque gerendis præclarissimis
disciplinis proinde plurimum utilibus.
Verum contra, eas, quæ maxime obsunt
voluptates amplectantur: quum sibi ta-
men videantur patientes esse labori, nec
quicquam verò quod deceat, agunt. Quo-
nam modo igitur quis, dum hæc admo-
net, aut docet, utilia commemorans, gra-
tus fuerit ijs, qui inuicem acuiunt, tam
in ea quæ dicuntur, quam in præclaræ sa-
pientiæ professores, simplices illos iactan-
tes, ac prorsus demones? Sic à veritate
rerum omnium longe aberrant, ut in pro-
prijs negocijs hallucinentur, non sine do-
lore sui recensendo: gaudent, si quando
de alijs loquantur. Adde, quod corpo-
ris potius concupiscunt laborare valetu-
dine, quam animo negocium facessere,
ut ea prospicerent; quæ maxime sint ne-
cessaria. Denique offendas eos, ubi in
vitiis coierint, vicissim alios oburgare,
aut iulimere conuicia, solos vere non ha-
bere suam tuarum rationem, sed omni-
no consternatos. Dico eo autem hæc
non de omnibus, sed de his, qui obnoxii
sunt illis, quæ à me dicta sunt. Neminem
deinde præterit, cum, cui faciendum est
aliquid, aut scribendum, quo populo
gratificetur, non utilissimum ratione qua-
dam

dam exquirere, sed fabulis ac ridiculis
refertum: nam hæc cum audiunt, læti-
cia gestiunt. Cæterum videntes studia ac
concertationes, dolorem concipiunt.
Quapropter Homeri poësin, & primos
Tragædiarum scriptores miris laudibus
efferunt: eo quod ingenium pensitantes
hominum, vtraque hæc spectanda, figu-
ris vtilibus proponerent in poësi. Nam
Homerus ille certamina ac prælia semi-
decorum fabulosis poëmatib. complexus
est: ille verò fabulas certamine, & quasi
opere ostenderunt: vt non tam auditores
quàm spectatores nos redderent. His
igitur exemplis planè liquet, quod qui
auditores cupiunt oblectare, ab admo-
nitione ac consultatione abstineant ne-
cesse est, scribantque ea quibus videant
plebem potissimum gaudere. Hæc atti-
gi, compertum habens, te non vnum esse
ex vulgo. Quippe qui multorum es
princeps, nec ipse sentis cum populo, nec
verò diligentiam in rebus agendis, aut
sapientissimos quosq; mortalium volu-
ptate metiris: sed rerum vtilium actione
comprobas. Veruntamen posteaquam
de exercitijs animi dubitatum est, cum
alij circa philosophiam versarentur, &
eloquentiam, alij circa verborum digla-
diatio-

diationes , ali) circa ciuilem scientiam,
plerique ad alias quasdam disciplinas,
quò petiores euadant , animum appli-
cant. Hoc tamen omnes simul conciten-
tur, oportere bene eruditam ex vnoquo-
que horum constare deliberationem,
qua rebus queas consulere. Omisissis igitur
nunc disceptationibus, ad id conuer-
tamur, quod in confesso est, capiendo
inde argumentum. Potissimum sane ad
tempus respiciendum iubent illos, qui
præbent consilia. At eos, qui non gene-
ratione de rebus omnibus dicere, aut co-
gnoscere ea, quæ decent, nequeunt,
plane explodant. Perspicuum autem
est, quod quisquis inutilis est sibi, alium
non unquam uidebit sapientem. Cete-
rum, qui ingenio præstant, pollantque
videre ac sapere plus quam alij, tales
plurimi facias, ac cole: compertum ha-
bent, consiliarium bonum, esse virum
utilissimum, principibus ac bonis om-
nibus maxime dignum. Ita autem cre-
das eos tibi amplissimum salutis prin-
cipatum, qui ingenium ac mentem tuam
quàm plurimum frangi reddere queant.
Ego plane, quantum mihi rerum peti-
tæ supererit, admonui hoc ipso te co-
lens, quo possum. Tu verò aliorum ve-
lis

lis (sicut præfatus sum incipiens) non
afferri tibi dona , quæ vos pluris emi-
tis ab his , qui ea largiuntur , quàm ab
his , qui merces habent publicitus expo-
sitas. Verum talia exopta , quæ vehe-
menter sunt vtilia , & quæ nulla die in-
tercidant , aut conterantur : quin
imò usu longè ampliora ac
præstantiora ef-
feceris.

F I N I S.

L I P S I Æ

IMPRIMERAT MICHAEL
LANTENBERGER.

IMPENSIS VOGELI-
NIANIS.

A N N O

M. DC.

